פירש בתשובה הנ"ל בידעי אלא ודאי בדקדק ק"ל להרמב"ם בלא ידעי מיירי ואפ"ה הכי וע"ז קאמר והוא שלא הוחזקו ולע"ג דאיכא ליישב דהרמב"ם סתמא קאמר דבלא הוחזקו שרי לעולם ובהוחזקו אסור לעולם · מ"מ הולק על מה שכתב דהרמב"ם דוקא בידעי מיירי ולקמן כדקדק עוד בתשובה זו וא"כ כיון דהרמב"ם בלא ידעי נמי מיירי איכא למימר דע"ז השיג הראב"ד דאין סברא להתיר בלא ידעי וא"כ אין ראיה מדבריו לדעת השור והמחבר דהשור אין כוונתו על הראב"ד אלא פוסקים אחרים שכתבו בפירוש דאפי' בידעי אסור וידעתי כי מכ"מ ישיב כאשר השיב למעלה דאדרבה מזה ראיה דאין חלוק בין ידעי ללא ידעי אלא שכבר תמהתי עליך והבאתי ראי' מדברי התוס' וכן כתבו הריב"ש בהדיא וכ' תקי"ם שיש חילוק בין ידעי ללא ידעי ואפי' הרז"ה דס"ל כדעת הרא"ש דבעינן הר"ל במיתה · הנה בלא ידעי מודה וא"כ נוכל לומר איפכא דמאן דאוסר בילחק ר"ג בהוחזקו מפרשה בלא ידעי · ע"כ נראה דאין כוונתו על הראב"ד ותדע דמדברי הראב"ד אין מוכח דאוסר בשכ"ם אלא בהוחזקו וא"כ דלמא דוקא בהוחזקו ולא בשכ"ם וכדעת הרמב"ן בספר מלחמות · וא"כ כיון דהב"י לא חש לדברי י"א ולא הזכיר דעתם כלל בש"ע לאסור בשכ"ם אנו למה נחוש להם לעגן בנות ישראל במקום שאין ראיה מהפוסקים המפורסים לפנינו ועוד אפשר דבכ"ד מודו אפילו הים אומרים כיון שילא מיערסלב ללכת לקראקא והחזיק בדרך זה והלך עם חבורת אנשים רוב הדרך כה"ג אפשר דליכא מאן דפליג ועובדא דילחק מיירי לא דידעי כ"א שילא ללכת לשם ואפשר שחזר בו אבל אם ראינו שנעשה מעשה והלך רוב הדרך ונאבד בדרך זה מאן לימא לן דחיישינן ועוד דלא דמי כלל דהתם כיון דגם השני ע"כ עקר מקורטובה והלך למקום אחר חיישינן שמא גם היא הלך לאספמיא אבל בכ"ד שבעלה של זו עקר בוודאי ללכת לביתו והשני הנאבד לא ידעינן אם עקר כלל ל"ש מלבד דאיכא תרי ספיקי ספק אם נאבד עוד אי מעולם את"ל נאבד שמא זהו מלבד אומדנות והוכחות טובות דאיכא הכא וכמ"ש לקמן בע"ה פשיטא דלא נכון לחשוש חומרי כל הסברות לעגן את זו בחשש קשה שאפשר שאין נעמוד עליו כלל ·

ומה שהשיב מכ"ת על דברי שהבאתי ראי' מתשובת הב"י שאלה א' במסל"ת וכתב מכ"ת דשאני התם דאנו יודעים שהלך ממלקא לוירזילא והראלסני' ג"כ הגידו מסל"ת שילא ממלקי' לוירזילא הרי כאן עדות שלם משא"כ הכא לא הגידו הגוים מקום יציאת היהודי כו' ע"כ דבריך הנה בזה לדקו דבריך ויפה חילק מכ"ת וכן משמע בכל התשובה הנ"ל דהרב הב"י מצריך תרווייהו שידעו בני המקום שהיה שילא ללכת למקום פלוני ושיעידו העדים שבא ממקו' פלוני לכאן דוק ותשכח ·

ומ"מ בסברא זו סותר מכ"ת דברי עצמו כיון שכתבת למעלה דעובדא דילחק ר"ג משמע שהיה ידוע לנו שילא לאספמיא ועדים מעידים שזהו שילא עמהם מקורטבא בא לאספמיא והוכחתי מזה דא"א לומר שידעו שבעלה של זו יצא לאספמיא אלא דמספקים אם חזר בו שהרי הן עדיו שמקורטבא בא לאספמיא וא"כ כיון דהב"י מפרש שידעו בני קורטובא שהלך ילחק שלהם לשם ועדים יודעים שזהו שילא מכאן הגיע לשם וא"כ איך אפשר למיחש לאחר לדבריך דאין לומר שידעו בקורטובא שילחק הלך לשם ואין יודעין איזה ילחק אם שלהם אם אחר דז"א שהרי הרב כתב בהדיא שבני מקום שילא משם יודעים שבעלה של זו הלך ואפילו כלחוק דבעלה של זו לאו דוקא וכמו שדחק מכ"ת לקמן מ"מ אי הכי אין ידיעת קורטובה מעלה ולא מורדת דהא בלא ידעינן חיישינן לאחר ולא אמרינן כאן כמלא כאן הי' א"כ מה ידיעתם עושה שהרי הם עצמן אין יודעים שמא אחר הלך וכן מוכח בכל התשובה דבעינן שידעו שבעלה של זו הלך ·

אלא ע"כ אם באת לפרש כדבריך צ"ל דבני אספמיא לא העידו בדבר ברור שילא מקורטבא אלא דקלא הכי הוי או ממילא הוי כן כיון דבני קורטבא מעידין שזהו שילא אמרינן דהוא בא ג"כ וא"כ גם עלי אין תפיסה וק"ל · אבל באמת לא משמע כן מכל התשובה אלא שבאספמיא העידו בדבר ברור שבעלה של זו יצא מקורטבא וכמבואר בב"י וא"כ יש לי ראיה לפחות מתשובה זו לסתור דברי מכ"ת שכתב לעיל דא"א לאוקמי בידעינן ומ"מ דברי מכ"ת קרובים הם שאין לי ראיה משם אבל לענ"ד מ"מ יש ראיה דלפי דעתי לא עלתה על דעת מכ"ת מעולם בכ"ד אם לא היו שייכ"ל כלל בדרך זה שכמלא לחוש לאחר דכיון דאין שייכ"ל אין לחוש כלל לאחר דהא גבי ילחק ר"ג אם לא הוחזקו בקורטובה גם לא שכ"ם אפילו אם הוחזקו עוד ילחק ר"ג במקום אחר ל"ח אפילו אביי אע"ג דלאביי בשכ"ם היים לילחק ר"ג אחר ואין מועיל לדידי' מה שעדים מעידים שילא מקורטב"א מ"מ אמרינן שמא אחר הוא ואפ"ה בלא שכ"ם ל"ח לאחר וכן גבי גט דכתב בי' בשוירי מתא אם לא הוחזקו שני יב"ם בשוירי וגם לא שכ"ם ל"ח לשני עיירות אע"ג דאפשר שיש עוד שוירי קרובה יותר משוירי זו דמי לא עסקינן דלע"ג דשוירי זו המוחזקת לנו הוא רחוקה אלף פרסאות כיון דלא ידעינן משוירי אחרת ולא שכ"ם חיישינן בזו כיון ששוירי זו ודאי ואיכא ספק ה"נ כיון שזה הקראקויר ודאי ואיכא ספק דחיישינן בי' דמה לי מקום מה לי גברא כיון שלא הוחזקו שהלכו שנים בדרך זה ואם בכל הדרך לא שכיחי ממקום אחר איך ס"ד שנפל אחר מן השמים ופשיטא שלא יחלוק שום אדם ע"ז כיון שזה היה פניו מועדת לילך לכאן ודאי בי' תלינן ולקמן אכתוב א"ה דמתשובת הב"י מוכח שאין ראיה אלא דקבלתך היא דיערסלב שכיחי ביה לכאן וביערסלב שכ"ם מכל עולם ושמא בא עוד אי לשם משא"כ הגוים המעידין שנהרג איש מקראקא ע"כ מיערסלב בא לכאן וכיון שכן הוא הנה אין חשדי שמיערסלב בא לכאן דמעלמא פשיטא דל"ש

וע"כ לא הלריך הב"י הרויחו אלא בשייכ"ל דהא הוא ז"ל קאי אעובדא דילחק ר"ג דמיירי בשייכ"ל והתם בעינן שבני אספמיא ידעו שבא מקורטבא דבלאו הכי חיישינן שבא מעלמא לא מקורטובא כיון שהשייכ"ל אבל הכא דלעלמא ל"ש אלא מיערסלב וכיון שזה היה שם תלינן בי' כמו התם :

וכן נראה דהא דכתב הב"י דלריך שיעידו עדים שילא מקורטובא ובא עמהם לאספמיא ולא סגי כשיאמרו שבא לאספמיא לחוד מיירי נ"כ בשייכ"ל באספמיא מכל המקומות דהא לדברי תשובת הב"י מיירי שבני קורטבא יודעים שילא בעלה של זו ללכת לאספמיא ועדים מעידים שילחק ר"ג בא לאספמיא א"כ אע"פ שאין יודעים שילא מקורטובא כיון שזה ילחק ר"ג לפנינו ואיכא למיתלי בי' מאי תיתי ניחוש לאחר אי אין שייכ"ל מ"מ משני שוירי כמ"ש אלא בשייכ"ל באספמיא מיירי וחיישינן שבא ממקום אחר לכאן לא מקורטבא וא"כ הכא דליכא למיחש כ"א מיערסלב אין לורך להעיד על מקום יציאתו · וע"ש הדברים שכתב הב"י בספרו דמהרי"ק והכי נחלקו על הרא"ש שכתב בתשובה סימן כ"א דלא בעינן שם עירו והנה הב"י לא כתב רק שהעדי' העידו שבא מקורטבה לא שהיה דר בקורטבה שאלו היה דר פשיטא דלא חיישינן כיון דלא הוחזקו שם ב' ודאי איהו הוא וכן מהרי"ק שהביא ראיה מדברי הרמב"ם שכתב כשהלך למקום פלוני אין ראיה משם שהיה דר שם דאין זה מוכח בדברי הרמב"ם דדלמא מאי דאמרי ליה למקו' פלוני משום דיודעים דבא משם וכן נראה מדברי הב"י דמהרי"ק והכ"י שוין בדין זה ולע"ג דמהרי"ק כתב דכשהלך למקום פלוני מוכיח שהוא עומד שם לאו דוקא אלא ר"ל בא משם כמו שהוכחתי וכיון דכתב הב"י דפליגו על הרא"ש מכלל דהרא"ש ס"ל דאין לריכין להעיד אפילו על המקום שילא משם דלא כדבריו בתשובה הנ"ל דהרא"ש מיירי כשהזכירו שם העיר שילא ממנו וכמ"ש בתשובתי הראשונה ואין להאריך בזה אלמא להרא"ש בחדא ידיעה סגי דכיון דבני קורטובא ידעי שהיה הולך לאספמיא לא חיישינן תו לאחר ודוחק לומר דהרא"ש בפסקיו פליג על תשובתו דז"א שהרי בפסקיו כתב ממש כמו בתשובה דמיתה פסק הרי"ף דבעינן הר"ל ומינה יליף שהוא מאי דכתבו בשמו ודברי פסקיו ותשובתו שוין אות באות :

וכיון דלהרא"ש סגי' בחדא ידיעה א"כ נוכל לומר בזה דכל הפוסקים שוין עמו בכ"ד דהכי דהתם אפשר דפליגי עליה מהני טעמי שכתבתי לעיל אבל הכא לא ידעינן מהשני כלום אם עקר כלל ולא עוד אלא דאפשר דלא נאבד עוד אדם מקראקא דאיכא ספיקי טובא מאן לימא לן דחיישינן דאפילו אי כ"ד מקרי שכ"ם לא דמי לשכ"ם דעלמא דהתם איכא למיחש דקרוב לודאי דבכל העולם המלא תמלא עיר ששמה כשם עיר זו אבל הכא דליכא למיחש אלא לקראקא פשיטא דליכא למימר דתמלא תמלא שנאבד עוד אי מקראקא · וכבר תמהתי על מכ"ת שבנה בנין על סברא זו דגבי גט מיירי דזה השליח איתחזק שמשלחו כתב גט בעיר ואידך לא נתחזק ולא ידעתי מנ"ל ואפילו את"ל דהכי הוא מ"מ ליכא גריעותא גבי' אלא שהוא ספק ספיקא חדא שמא לא נכתב הגט ואת"ל נכתב שמא לא אבד ואידך לא הוי אלא חדא ספיקא שמא לא אבד הוא וא"כ בזה אפשר דהסמיכו חכמי' דס"ס מוליא מידי ספק אחד אבל בכ"ד דהכי ודאין הן שזה נאבד ודאי עוד שהיה בדרך זה וידענו בו שהלך לכאן ודאי ואידך ספק אם נאבד כלל ואפילו נאבד שמא לא היה בדרך זה כלל ואין שני ספיקות מוליאו' מידי שני ודאין ולפי דעתי שכל המחמיר בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו :

ומה שהשיב מכ"ת על מה שהקשיתי על הב"י דנראה מדבריו שהבין את הב"י דהעדים העידו שבעלה של זו יצא עמהם והשיב מכ"ת שאין כוונתו אלא שמעידים שהם שילחק יצא אלא שקורא בעלה של זו לפי מחשבותיו ע"ש סופו כו' הנה יחשב למכ"ת לזכות אשר דן את המאור הגדול זלוק"ל לזכות כמשפט נילאי די ולחושבי שמו ומחויבים כל ישראל להלילו כי מי באנו אנו כולם שותים אבל ידעתי גם ידעתי כי לא ניחא למרן ז"ל לעיולי פילא בקופא דמחטא לפרש דבריו בדרך רחוק אשר מכאם בסתר דבר עד שנלמדך כל פעם נגר להלום דבריו ואין דרכו לסתום כ"א לפרש כי מלבד שאין הלשון סובל זה הפירוש שהרי כפל הרב כפלי כפלים בכל פעם שיודעים בני המקום שילא משם ילחק בעלה של אשה זו ובכל פעם יהיה לאו דוקא ואפילו תאמר דבשכותב הרב גבי בני המקום שילא הוי דוקא שהם לא יודעים שהגיע לשם אע"פ שיודעים שילא ללכת לשם וגבי בני המקום שהלך כוונתו לאו דוקא גם זה יותר רחוק ומ"מ לכבוד הרב הייתי סובל' דוחק זה אבל אי אפשר להעמידם דא"כ תקשי אנה מלא הרב בדברי הב"י דבעינן שבני המקום שילא משם יודעים כלום דלמא אין יודעים כלל שילחק שלהם יצא לאספמיא אלא בני אספמיא יודעים שילחק שבא אללם בא מקורטבי' ואמרינן כאן כמלא כאן היה והנה הרב כפל ושילש שבני קורטובא ידעו שילחק בעלה יצא לאספמיא ולע"ג דאפשר לומר דאה"נ דהתם סגי אם עדים מעידים שילא ובא עמהם לחוד כיון דילחק ר"ג היה דר אמרינן ודאי הוא הוא דכאן כמלא כו' משא"כ בכדון דהב"י לא היה חבוד דר במלקא ול"ש לומר כאן כמלא דלמא לא נמלא מעולם מ"מ על זה אין ראיה מב"י שהב"י לא כתב אלא שעדים מעידים שילא ובא עמהם ולא הזכיר שבני מקום הדירה שלו מעידים כלום ובכדון דידי' נמי מעידין גוים מסל"ת שילא ממלקא אלא שמסברא יש לחלק בין התם לכדון דידי' וזה אין עניני הב"י כלל אלא מסברת עלמו :

ועוד דהוא ז"ל כתב כמה פעמים דגם בילחק ר"ג לריך שיעידו בני המקום שלו שילא לאספמיא ועוד דגם בכדון דב"י משמע דידוע היה

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

היה לשם שהביא היה במלקא שהרי [illegible] שם הרי מרדכי הלך למלקא והלא שם על הביא יהודי משמע שהיה ידוע שהיה שם · אבל אם הרב הבין כפשוטו דברי הכ"י דבעינן שיעידו שאותו יצחק של קורטובא יצא עמהן א"ש דס"ל לרב דקשה הכ"י שיהא דבר ברור שהוא הוא וכי נודע בג' המקומות אין לך דבר גדול ברור מזה ולא הביא מן הכ"י אלא דבעינן שיהא ידוע בלי ספק וכי היכי דאם שם מעידים שאותו דקורטובא יצא מהכי כיון שהוא דבר ברור היה ידיעה בג' המקומות :

ומ"מ מכ"ת הקדים עלמו לדבר מ... להליץ בעד הרב ולכן שמתי פני גם אני לתרץ דבריו ולענ"ד דמאי דכתב הרב שבני קורטובא יודעי' שילא מקורטבא לאספמיא לא דק בלישני' אלא כוונתו שיודעים שילא ואינו בכאן וכמו שכתב אח"כ כמה פעמים שילא משם לחוד וכיון דהכי הוא י"ל דאין כוונת הרב כ"א להביא ראיה דאע"ג דידענו דהביא היה במלקא לא הני עד שנדע שילא משם קודם זה הא לאו הכי חיישינן שמא לא יצא משם בשעה שהגידו הרלחכים ואח"כ יצא ועי"ז הביא ראיה שפיר מן הכ"י שהתחיל בלשון זה עובדא הכי הוה שילחק ר"ג יצא מקורטבא וכו' דזה כלאה שכתב שלא לצורך דה"ל להתחיל בקצור שהלמו מאספמיא איש א' ששמו ר"ג כו' גם לקמן כתב דלא אמרינן דהאי אחר הוא ואותו של קורטובא אזיל לעלמא ולא כתב דלמא לא אזל כלל וכ"ת דלא לריך בדיקה כלל אם אזל אלא משמע שידוע הוא להם שהלך ולא ידעו להיכן וכיון ששלחו משם שיר"ג א' מת שם ודאי איהו הוא הא אי לא ידעינן שהלך לא תלינן בי' דהוי כמו ש"ס להחמיר דשמא לא הלך אח"ל הלכשמא למקום אחר ומ"מ שידעו שילא ללכת לאספמיא לאו דוקא ואפשר דבעינן למידע שילא בדרך שהולכים בו לאספמיא לאפוקי אי ידעינן שילא בדרך שהולכים בו למקום אחר לא תלינן שהחזיר פניו אח"כ לילך לאספמיא וזה נ"כ מוכח מכ"י כיון דבני המקום יודעים שילא א"כ א"א לומר שאפילו יודעים שילא בדרך אחר הני דהא עדים מעידים שילא עמהם מקורטבא וא"כ ע"כ אחר הוא ולפי פירוש זה א"ש מ"ש הרב דידעו שהיה יורד ממלקה דר"ל דממלקה לויכילה היתה דרך ירידה וא"כ בעינן דירד דוקא אבל אי ידעינן דילא ולא דרך ירידה לא תלינן כיון דהלך בדרך אחר כו' לפי' דברי הרב והשתא א"ש בכל התשובה שהביא הרב ראיה מן עידי היליאה לעידי מקום הדירה כגון הראיה שהביא ממהרי"ק ז"ל שכתב דבעינן שם עירו מדכתב הרמב"ם כשהלך למקום פלוני אלמא יודעים שילא משם ומכ"ש כלל שבני מקום הדירה יודעים כלום אלא ש"מ אין כוונת הרב כ"א לאשמועינן שהיא היליאה ברורה מפי העדים שילא ממקום זה ואז נוכל לידע מעילא אם יצא משם כמ"ש לפני זה וז"ל ובודאי שבני מקום שילא משם יודעים כו' אבל אם הרואים אינם מגידים מקום היליאה רק אמלע הדרך שפגעו בו ואינו אין יודעים שילא מן המקום שבאמלע הדרך א"כ שמא אחר הוא שבא לשם · ומ"מ בכ"ד דליכא למימר שבא לשם ממקום אחר כיון דלא שכיחי מכאן אלא מיערסלב וידעינן מזה שילא מיערסלב תלינן בזה כמ"ש לעיל :

ונראה להביא ראיה דכיון שראינוהו בדרך זה והלך לילך לקראקא אין חוששין שמא חזר מהא דאמרי' בגמרא מעשה בגוי וישראל שהיו מהלכין בדרך ובא גוי ואמר חבל על יודי שהיה עמו בדרך ומת וקברתיו ושוב מעשה בקולר בני אדם שהיו מהלכין באנטוכיא ומת וקברתיו כו' וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ"א ק"ב במעשה הראשון לא הכיר הגוי את היודי כלל ולא ידע את שמו אלא שאמר שנתלוה עמו יודי בדרך ואינו יודעים שנתלוה עמו אותו היודי ובאו עדים ואמרו פלוני נתלוה עם זה הגוי והגוי אומר שמת והתירו את אשתו ולא הלריכו ב"ד לחקור אם היה אותו יודי שנתלוה ושמא אותו יודי הלך לדרכו ואחר נתלוה עמו ומת אלא כיון שאותו יודי נתלוה בודאי תלינן באותו יודי שמת ע"כ הרי דומה לנ"ד דלא אמרינן שחזר בו היודי והלך לדרכו וזה אחר היה ומי לא עסקינן שלא היו יודעים שאותו יודי נתלוה עמו בכאן ובא הגוי ואמר שהיודי שנתלוה עמו מת במקום פלוני אפי' מאה פרסאות מן המקום שראינו שנתלוה עמו אפ"ה אשתו מותרת ולא אמרי' שמא ברוב הדרך נפרד ממנו היודי ובא אחר ונתלוה עמו אלא תלינן מסתמא כיון שאותו היודי הלך עמו ונתלוה אליו כאן כוולא כאן היה ולא הלך ממנו ה"נ אמרי' לא חזר בו והלך בדרך שהיה לו לילך וכאן כמלא כאן היה דמה לי דהגוי הוא הסימן ומראה מקום מי הוא היודי דהא התם אע"ג דלא ידעינן באיזה דרך הלכו אלא מחמת הגוי ידעינן מי היה היודי ולא אמרי' דעזבו והלך לו ה"נ הדרך הוי כגוי דהתם כיון דנתלוה בדרך זה לא אמרי' שעזבו והלך לו כי היכי דהתם אמרי' שהיודי שהתחיל לילך בדרך הגוי דבק בו ולא נפרד ה"נ הקראקויר שהתחיל לילך בדרך זה לא נפרד מן הדרך וגמר לילך · ואין לדחות דלא דמי דהתם כיון דהלך היודי עמו לא אמרי' שאחר בא ונתלוה עמו דלא שכיח דמתרמי שיבא אחר ויתלוה עם אותו עכו"ם וכי עכו"ם הוא מבני לוים לכל ישראל גם אפשר כיון דאסור להתלוות עמו בדרך לא תלינן דגם אחר עביד איסורא כמו ראשון דאם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו אבל הכא אע"ג דל"ש ג"כ שיבא עתה קראקאויר אחר הכא"ד כבר איתרמי לאותו הדרך ואפשר דקיי הוא דהתם איכא למתלא ברובא דעלמא דכמה יודים הולכים בדרך ושמא נתחבר עמו אחר קיי הכא דליכא למתלי אלא בקראקאויר אחר שבא מעלמא מ"מ מאן מדמי להו אהדדי דשמא הכא שכיח טפי וביחוד באסור ערוה שהחמירו דז"א דהא בתשובת הרא"ש כלל נ"א ק"ג בעובדא דר' אשר ברבי קיני ושטור שביאו סימן קיי"ה כתב דהעידו שרי' אשר שלמד לפני הרא"ש מת והתיר הרא"ש את אשתו. דכיון דמעידים שלמד אללו והוא יודע ששום ר' אשר לא בא ללמוד אללו מיום בואו לטולטילה כ"א ר' אשר בר קיני אשתו מותרת והביא ראיה מיונתן בן יוחנן ארים · וכתב אח"כ ועוד אמרי' ביבמות מעשה בגוי וישראל שהיו מהלכים בדרך והביא ב' המעשים הנ"ל וכתב לשון שכתבתי לעיל וגם על מעשה השני כתב אע"ג דשבורת בני אדם דאתו קלא אית להו אפי' הכי סמכינן אעדות עכו"ם כו' וקיים הלכך בנדון זה שידוע לכמה אנשים שר"א ב"ש בא מארלו ולמד פה אללינו הועד עליו שמת כ"ל שאשתו מותרת ויותר מזה הקילו כו' ע"כ ותשובה זו לריכה ביאור במה ירד הרא"ש ז"ל אשר הוא מרים לעובדי' כל החום לא עממוהו וא"כ למה האריך שלא כדרכו להביא' ראיות הרבה ולומר דבעגונא הקילו והלא בלא קולא אפי' להולי' ממון מחזקתו מוליאים על עדות כזה כיון דשום ר' אשר בעולם לא למד אללו אלא זה ועדים מעידים שר"א שלמד אללו מת אין כאן ספק וקולא כלל ומה ענין זה כלל לראיות שהביא והלא כדון דידיה ליכא למיחש לאחר ולא מבעיא שק"ו בן בנו של קיו הוא אלא לא קרב כלל זה אלל זה ומה קיים הלכך כיון דכמה אנשים יודעים וכו' משמע כמו בתכתו עובדא שהביא כיון שיודעים שהישראל נתלוה עם הגוי וכן איכך עובדא ה"נ כיון שיודעים משמע שהתחיל בעובדא דידיה הכי עובדי וז"א דאין אנו לריכין להכהו עובדא כלל אלא ע"כ נ"ל דהאי ועוד פירושו הכי ועוד דאי כמי אין ידוע לנו שלא היה שום ר"א אללינו וא"כ איכא למיחש שמא ר"א אחר למד כבר אללינו והאי אתרמי עתה ומת ועוד י"ל דהתם איכי שהתלמוד ממיורקא העיד שאותי ר"א למד לפני הרא"ש בטולטילה והוליך תוספות הרא"ש עמו לא רחם בעלמו שמת ר"א ב"ש אלא העיד מפי עד ושמו ר' שמואל מאשבילייא ור' שמואל זה הגיד לפני התלמוד ממיורקא בחור חשוב אשכנזי ושמו ר"א ולמד לפני הרא"ש מת וזה כ"ש המעיד על המיתה לא הזכיר עדותו שר"א ב"ש למד לפני הרא"ש בטילטולא אלא סתם שלמד לפני הרא"ש גם לא העיד שהוליך תוס' הרא"ש וא"כ איכי למיחש שמא ר"א אחר למד לפני הרא"ש טרם בואו לטולטולא וע"ז חדי הרא"ש וכתב דכיון שידענו שבטולטילה לא למד ר"א אחר לפניו כ"א זה וזה בא למיורקא אע"ג דבשבילייא לא ידעינן תלינן דזה היה כיון דזה למד ודאי אללינו ואחר ספק אין ספק כו' ומדברי הטור משמע כפירוש השני דאי כפירוש הראשון למה השמיט האי ועוד כיון דבא להוסיף דאפי' לא ידעינן שלא היה ר"א אחר כ"א זה מותרת אבל לפירוש השני א"ש דאין לריך להביא טעם השני דע"כ ל"ש דהאי דבשיביליא אחר היה והוא מבואר אפילו בטעם הראשון דהרא"ש כיון דסתירם ולא חש שמא אחר היה :

וצ"ל לפירוש השני דהאי ועוד לאו ראיה אחריתא היא אלא הכל ראיה א' הוא וכל ראיה באנו לתרץ מלתא אחריתי ראיה לאשוכה באת לתרץ דכיון שהגיד שמו ושלמד אללו לא אמרי' שמא לא אמר אמת רק העלה שמו כך ולהדיא ולזה מביא ראיה מיונתן דהסילו על פיו אלא דאיכי למיחש שמא עוד אחי שהיה בטוליטילא ולכן אמר כי היה ידוע שמיום בואו לא היה אחר ואח"כ מביא ועוד אמרי' לתרץ דמ"מ ליחוש שמא אותו שבשביליא לא למד בטילטולא כו' ולכן הביא דלא חיישינן להא דכיון שלמד בכאן ויצא ודאי מכאן ודאי איהו הוא וכן משמע ליפי' קלת דכתב ועוד אמרינן ולא כתב ועוד דאמרי' משמע שכולה חדא מלתי' היא דאמרי' הא ועוד אמרינן הא ומתוך שכיהם כפשטה בעיין · אך קשה לפ"ז מאי לריך הרא"ש ראיה והלא זהו מ"מ עובדא דילחק ר"ג דכיון שמעידין שילא מקורטבא אמרינן כאן כמלא ה"נ התלמיד משבילייא העיד שילא ממיורק"א שהרי אמר שילא מכאן וא"כ כאן כמלא כו' ואם כאמר דשאני ילחק דהיה דר בקורטובה אמרינן כאן כמלא אבל זה שבא למיורקא במקום אחר חיישינן שמא גם אחר בא דזה היה סותר דברי הב"י דאמר דאם היינו יודעים שילא ממלקה כו' אע"ג דמקום דירתו היה בטלוטלא כהכי שם · ואפילו כאמר דהרא"ש לטעמיה דס"ל דגבי ילחק הוי הטעם דבעינן חכ"ל ולא מטעם כאן כמלא דקבר' זו אפשר דלא ס"ל להרא"ש כלל וכמ"ש לעיל וכן משמע בהדי' בספר המלחמות דהר"ן ז"ל ס"ל כשיטת התוספות והרא"ש דמיתה בעינן תרתי לריעותי' והרמב"ן נחלק על טעם זה וכתב טעם דכאן כמלא מ"מ הרי בנדון דהרא"ש לא הוחזקו שהרי לא למד שום ר"א לפני כ"א זה ואפי' לא נודע לנו לא מקרי הוחזקו כדפירש"י שם בהדי' בב"מ וכמ"ש לקמן בע"ה כ"ש דידעינן ודאי שלא היה · אבל לפירוש הראשון א"ש דהאי ועוד כ"ל אפי' אם היה אחר ואפי' אי הוי תרתי לריעותי' או אפילו אם התלמוד דבשיבילייא לא העיד בוודאי ע"ז מ"מ לא תלינן ביה דומיא דיודי וגוי דאע"ג דהתם פשיטא דהוי תרתי לריעותי' דבדרך שכיחי שיירות וכיון שלא הזכיר שם היודי הרי הוחזקו רבבות אלפי ישראל בזה הדרך שנתלוו אליו וגם אתי מעלמא כיון דשכ"ם ואפ"ה כיון דחזינן שזה ודאי תלינן בזה דבעיגונא הקילו ה"נ כיון שאמר העד שלמד לפני הרא"ש וזה למד כאן ודאי ובא מארלו אמרי' שחזר לארלו דאע"ג דגבי גט בתרתי לריעותי' אע"ג דודאי ידעינן שזה אבד סבע חיישינן במיתה הקילו כנ"ל לפרש דברי הרא"ש · כללו של דבר יהיה איך שיהיה בא הרא"ש לנו לפרש דאע"ג דאיכי למיחש לאחר כיון שזה היה פה ודאי וידעינן שבא מארלו אמרינן שילא לארלו ולא תלינן מאחר כיון דממנו ידעינן ומאחר לא ידעינן וא"כ כיון דא"א לפרש תשובת הרא"ש בענין אחר לענ"ד איך מביא הרא"ש ראיה מגוי וישראל דלמא התם שאני כמ"ש אלא ש"מ דכל אומדנא דמוכחא לנו שזה היה תלינן ביה · גם ממעשה השני כלע"ד דהוי ראיה ברורה שהרי חבורת בני אדם לחוד לא הוי סימן כלל ופשיטא דאם בא גוי ואפי' ישראל והעיד סתם שחבורת בני אדם מתו בדרך ולא הגיד באיזה דרך אעפ"י שאנו יודעים שחבורה אחת הלכו בדרך אי לא תלינן בהו ולא מהני שום כלל שא"א לספק בכל העולם שלא הלכה שום חבורה באותו הזמן אלא שהדרך הוא שמתיר כיון שמעיד שהלכו בדרך אנטוכיא אמרי' ודאי הנהו נינהו אע"ג דשכ"ם בלי ספק גם בלתי ספק

דהוחזקו

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

דהוחזקו דהרבה חבורות הולכים בכל יום בדרכים מ"מ כיון דאלו ודאי שמכירו ע"ז והרינן קיי"ל בב"ד דמזכיר שם עירו שהוא סימן יותר מובהק דהא שמכירו עליו לפעמים אחרי החפוש שלא יצא כ"א זה לחוד וא"כ אי ידעינן שהלך בדרך זה שהיינו ושכיחא דלא נתנו חכמים שיעור כמה מקרו קולר ושכיחא דלפי' חבורה מה' או י' אנשים מקרי נמי קולר ואין לך סימן גרוע מזה דשכיחי טובא הרבה בכל יום ועוד דאיכא ריעותא דהחבורה שמתו קצת אית להו כמ"ש הרא"ש ואפ"ה מהימן · ולענ"ד הוא ראיה גדולה למודה על האמת וכבר כתב הרמב"ן ז"ל שאין אחריות העקשים עלינו ולפי זה היה נראה דאם עד מעיד שראובן הלך בדרך זה ובא א' והעיד שראובן שהלך בדרך זה מת מתירין אשתו אע"ג דראובן שכיחי טובא מ"מ כיון שידעינן שראובן הלך בדרך זה תלינן ביה דלא גרע מקולר וכן מצאתי בתשובת הב"י מעשה א' ביהודי ששמו אברהם והלך עמו יהודי בדרך הרחיים של כוח ובא גוי ואמר שנהרג אברהם סמוך לרחיים הנ"ל ואמר הרב כיון שהכירו היהודי בדרך הרחיים והגוי אומר שנהרג סמוך לרחיים הוי סימן שזה הוא הנהרג אלא שלענין מעשה לא רצה הרב לסמוך ע"ז ומ"מ לא דמיא כלל לנ"ד דהתם איכא למיחש לרוצא דעלמא דכמה אברהם איכא בעלמא ככתוב שהם וכן כמה ראובן ובלאי ספק לבדרך זה הולכים כמה ראובן בכל יום ולא הוי ספק כלל כיון דשכיח טובא הרי קרוב לודאי אבל קלאקאוויר ליכא למיחש כ"א לבני עיר זה ושכיחא דליכא למימר דבני עיר זה הולכים בדרך זה בכל יום ועוד דכלם לפנינו אלא דניחוש למיעוט שאותן שנאבדו בכר שמא הקרה עתה א' הא לא אמרינן כמו קולר אע"ג דשכיחי מ"מ מידי ספיקא לא נפיק דשכיחא דלא הוי קרוב לודאי שחבורה הולכים ביחד בכל יום בדרך זה · ועוד נראה דשאני עובדא דב"י דאין הגוי מעיד כלל שהכיר היהודי באותו דרך שאמר היהודי שהלך אברהם שאפשר שהיהודי מעיד שהלך אברהם בדרך הרחיים כלפי מזרח והגוי אינו אומר אלא שנהרג סמוך לרחיים ואפשר שאחר בא ממערב לשם ונמצא שאינו מעיד ודאי שהיה זה שהלך בדרך זה אבל הכא שאנחנו יודעים שזה הלך בדרך זה לקראקא והגוי אומר שבדרך הליכתו לקראקא נהרג הוי ממש דומיא דקולר · ובזה מיושבת תשובת הרמב"ם ז"ל הטיב מה שהביא הב"י שהתיר באשה מעכו שסיפרה הגויה שהלך מעירו ללכת לעיר פלוני ויצאו אחריו והרגוהו והתירה הרמב"ם ותמה הב"י שהוא קולר מ"מ בחבורו והשתא א"ש שידעו היהודים שהלך בעלה של זו בדרך כנזכר לפני זה שהפקיד כליו אצל יודי אחד והלך למכור בעיר אחרת ועל אלו שתי עיירות העידה הגוים וכיון שידוע שבעלה של זו הלך בדרך זה ל"ח לאחר והיינו דאמר הרמב"ם ואעפ"י שלא הזכירה אותו בשמו כמעשה דליידן ולאנטוכיא והיינו מעשים דישראל וגוי שהיו מהלכים ביחד ועובדא דקולר וחסו אמת בלי ספק ואע"ג דבחבור פירש קולר כמ"ש לקמן ס"ל דאין חלוק משמע מזה אפילו אין נודע שלא חסר שום יודי מעכו לע"ע סמכינן ע"ז מיהו אין לחלק כולי האי אלא איירי שכל בני עכו חיים וקיימים לפנינו ואין זה כפי' הב"י דלדידי' צ"ל שחפשו מכמה שנים שלא חסר שום יודי כמ"ש בתשובה וזה עיקר חסר דחפוש קשה וגדול כזה היה צריך לאשמעינן אבל לפירושינו א"ש דאין צריך כ"א לידע אם בני עכו עתה כלם חיים ודבר זה ידוע הוא בלתי ספק לכל בני העיר · וגבי יצחק ר"ג נמי אי הוי לן ברור שהלך יצחק ר"ג בעלה של זו בדרך לאספמיא ושלחו מאספמיא שמת יצחק ר"ג תלינן ביה אלא עובדא הוי שלא ראוהו בדרך אלא שבני קורטובא ידעי שיצא ולא ידעי להיכן יצא ואפילו לפרש דברי הב"י כמשמע מפשט דבריו בתשובה הנ"ל שבני קורטובא ידעו שיצא לאספמיא מ"מ לא החזיק בדרך כמ"ש לעיל ואפשר שיש לחלק בין נכנס לאספמיא עצמה ובין מת בדרך ואין להאריך כי לא נהירא לחלק אמת כי לדברי הרמב"ם ז"ל אין ראיה מההוא דקולר שהוא פירש שהן ב"א שהלכו בקולרין כו' וא"כ יש לדחות דזהו סי' מובהק הוא דלא שכיח:

אבל רש"י והרא"ש והר"ן כתבו חבורה ושכיחא דהם כדאי לסמוך עליהם והתימה על הב"י דלא הזכיר דעתם בש"ע אפשר דס"ל דלא פליגא וכן משמע בשאלה ח' בתשובת הב"י גבי נפתלי מקופיא שדומה לזה מה שהלך נפתלי עם יענקל וקעריזו ול"ח שמא יודי אחר יצא ג"כ עם יענקל וקעריזא משמע דהרמב"ם לאו סימן כקטיה אלא מעשה שהיה:

ואין להקשות למה לא התיר הרב בלא חבורה כיון שמעידים שנפתלי זה היה בפמיכדלא ורצה לילך לקופיאה א"כ הוי כעובדא דידן לאו קושיא הוא כלל דהתם לא הגידו הרצחנים שהרגוהו בדרך ההולך מפמיכדלא לקופיאה אלא שיצא מפמיכדלא ואימא אחר הוא והלך בדרך אחר ושם הרגוהו ועוד עדות דבני פמיכדלא היתה עדות לריעותא לאשה זו שהם העידו שיצא עם שני יענקל והוא לא הגיד כ"א יענקל דמשמע א' אשר בזה נסתפק הרב בדבריהם כמבואר שם וא"כ איך בנה הרב יסוד על עדות דבני פמיכדלא מה שיצא לקופיאה ודבריהם סותרים ואדרבה כיון שאמר יענקל א' וסופו הוכיח שהלך עם ב' יענקל איכא למימר חבורותא אחרת הוא והלך למקום אחר ועוד דהתם אמירה בעלמא הוא שאמר שרוצה לילך לקופיאה ושמא חזר בו משא"כ הכא דידעינן שהלך לקראקא ועוד כיון שעדות בני פמיכדלא סותרת דברי הרצחנים שהרי מכחה אסר הרב את האשה כמבואר שם איך יביא ראיה מהכא לצרף עדותן עם הגדת הרצחנים שהרגוהו בדרך זה כיון שעדותן סותרת זא"ז משא"כ מה שהתיר הרב מטעם קולר הוא בלא עדות בני פמיכדלא אלא שהיה פש"ט בקופיאה שהלך עמהם יענקל וקעריזא כנזכר שם:

ועוד יש טעם ברור בכאן שאין צריך חפוש שהרי העיד הר"ר יחזקאל בר יששכר שהעכו"ם הגולה הודו ואמר מעשה שהיה כך היה כי שאל את היודי להיכן הולך ואמר היודי כי השיירות הלכה ממנו וא"כ הרי החפוש לפנינו כי נשאל כל את כל הבאים מיערסלב אם הלך עמהם שום קראקוויר אחר וכלם מעידים לפנינו ואומרים כי לא נתלוה שום קראקוויר שנאבד שמו כ"א זה נתלוה עמהם ונפרד מאחיו הרי יצאנו מידי כל הספיקות ושכיחא שמאמינים לו ולא אמרינן שכתב להם כי היכא שמאמינים לו כשאומר שמו ושם עירו כדאמרינן גבי יוחנן בן יוחנן וכמו שהתיר הרא"ש אשת ר' אשר בר' היני שאמר שמו ושלמד לפני הרב אעפ"י שיש לומר כמה טעמים שהיה וכיחם להם לשנות את עצמו וכמה טעמים ושכיחא שלא סמך הרא"ש מחמת שהראה להם תוספות שלו לחוד אלא על שמו ומעשיו שעשה ליקף הרא"ש גם התוספות:

ועוד דמחמת תוספות אין ראיה כ"כ דהא בכליו חיישינן לשאלה למקצת פוסקים כ"ש דחיישינן שמא אחר העתיק ממנו או שהשאילם לו להעתיק או מכרם לו אלא ש"מ דאינו אלא צירוף לשמו ומעשיו אלמא מאמינים לו · ואין נראה לחלק בין ישראל לגוי דדלמא בפני הגוי עיקר לאמר דברים שלא היו דאין לנו לבדות עלילות שקרות להתיר ולקמן אי"ה אכתוב עוד · ועוד נלענ"ד דהרב הב"י שהחמיר מאד בענין החפוש הזה ובחבורו לא ס"ל כן דלא"כ גבי ישראל יצא עמנו מעיר פלוני מחפשין באותה העיר אם לא יצא משם כ"א הוא ותנסא לא כתב דבעי חפוש מן ארבעים או מחמשים שנים ועוד דאיך כתב חפוש כלל והלא הוא דבר נמנע דשמא יצא עמו א"ש נכרי שבא ממקום אחר לכאן ויצא עמו לפני י' שנים וכי בשביל שאמר מעיר פלוני הוא תושב העיר והא גבי יצחק ר"ג אע"ג דהעידו שיצא מקורטובה פליג אב"י דחיישינן לאחר ואפי' רבא לא הכשיר אלא משום דהזכירו שמו תלינן בהאי אבל אם אמרו סתם דאי אזל מקורטבא פשיטא דגם רבא חיים שמא ממקום אחר בא לכאן ויצא לאספמיא וא"כ כיון דליכא ראיה דעל תושב העיר קאמר איך אפשר בחפוש כלל וא"כ יצא אליהו ויאמר וא"ל לדברי התוספות שהביא הרב המגיד שאין נזכר בה שהגוי אמר יצא עמנו אלא יודי יצא מעיר פלוני דפשיטא דקשה כמ"ש אלא ע"כ צ"ל דלא תלינן לעולם בדבר רחוק ואמרינן כיון דהוא לפנינו שזה הא"ש יצא ולא חזר אמרינן ודאי עליו הדבר מגיע ולא תלינן בדבר רחוק אלא אמרינן זה כמלא וזה היה ורבא דבעי שמו היינו לענין חפוש דהם מזכיר שמו א"צ בדיקה כלל אפילו באותה העיר כמבואר בתלמוד דאמר רבא דהא דשלח ר"י כפילא תבדק נהרדעא משום כבודו שלא הכי ומן הדין אפילו נהרדעא לא צריך בדיקה אבל אם לא הזכיר שמו צריך בדיקה:

וכן מוכח בתשובת מיימוני בשאלה הארוכה המתחלת הזכנו על כל הצדדים ולדי לצדדים שכתב דכיון שאמר היודי מעיר פלוני ובדיק שלא יצא מאותה העיר שום יהודי הדר שם שלא חזר כ"א זה וכתב דלפי' רבא דל"ת הכא היים כיון דלא הזכיר שמו או סימן אחר מובהק ע"כ הרי כמ"ש ולא הזכיר הרב דצריך בדיקה מכמה שנים ושכיחא דכל כה"ג צריך לאודען ואדרבה ליכא דהדר שם משמע דדר שם השתא לא שייא ונעלם מן העין מן כמה שנים ואל אלקים יודע כי בעת כתבו כל זאת לא קריתי אפילו דרך העברה כל תשובת מכ"ת כ"א עד מקום אשר השגתי עליו ועתה קראתי וראיתי כי גם מכ"ת הרגיש בתשובה זו של מהר"ם לכן לקמן אי"ה אכתוב על כל פרט ופרט מדבריך · מ"מ הבדיקה באותה העיר בעינן כיון שאומר שיצא משם חיישינן לכמה יוצאים דשכיחי טובא בכל יום ויום ושכיחא דימצאו בכל עיר ועיר יוצאים שלא חזרו עדיין לביתם וצריך חקירה עליהם אם הם בחיים ובזה נתיישב נמי מה שהקשה מכ"ת עלי בתחלת תשובתי מן התוספות דלאו קושיא הוא כלל דאין כאן ודאי וספק כלל דשכיחא דהרבה לא חזרו והבדיקה הוא למה לא חזרו אם מחמת טרדה או מתו ואין זה צריך לפנים דשכיחא דמן בדיקה כזו שאפשר לעמוד עליה לא פלטינן אבל לאום לדברים זרים ל"ח וא"כ כיון דהב"י בספרו שהוא המלמד אותנו דעת להורות את בני ישראל לא הזכיר זה גם מהרמא"י ז"ל א"כ די לנו היכא דאיכא קצת ידים למיחש להכא אבל בנ"ד דאיכא ידים מוכיחות שהוא הוא כמ"ש אין כאן בית מיחוש ועוד דאיך אפשר שאם היה אחר שבא ליערסלב ונעלם מעיני אחיו זה כמה שנים איך לא גילה עצמו ביערסלב לפני א' מבני קראקא לשאול בשלום אחיו ושאר הולך לביתו ולהתחבר עמהם להיות עמהם באגודה אחרת מלבד חששא דבגדים מרפסן איגרי לאום לשאלה כזו אשר בלתי ספק לא שערום חכמים ורבותינו זללה"ה לשאלה כזו וכבר שאלתי מאד ת"ל דל"ה לשאלה בכל מדינא דגמרא והבאתי ראיות גדולות וברורות אשר רוב גדולי הפוסקים רוב מנין ורוב בנין מסכימין לזה ותפס יודע כי אז לא ידעתי כלל מתשובת מופת הדור הרב הגדול מוהר"ל מפראג זללה"ה ואח"כ ראיתי תשובתו וראיתי שזכיתי לכוונ' לרוב דבריו אבל הוספתי דברים רבים כהמה וא"כ די לנו בלעד זה שאנו מתירין לפי דעתו שלא כדין לאום לשאלה וא"ל לשאלה כזו · וא"ל בנדון זה לומר סברא זרה שעתה נזדמן זה עם בעלה של זו לפונדק א' והשאיל לו כל בגדיו לא תהא כזאת בישראל לענין אשה סברא זו ואפילו את"ל דהקילו בתחלת עדות אבל לא לוכי חז"ל לעייל פילא בקופא דמחטא ולתלות בדברים שאינם להתיר · ויפה חילך אריה אשר נתמלא רחמים וחנינה להתיר א"א לעלמא וכן ראוי לעשות אבל בכאן זה אין חסד לנגד עיניו ולב כולנו יודעים פי זהו האיש המומת ואגב אורחא אכתוב אשר ראיתי מרגלא בפי קולמסך שכתב מכ"ת דלא אקילו בעגונה כ"א בסוף עדות לא בתחלה והן הן הדברים אשר כתב מהרמא"י ז"ל בכתביו סי' קמ"ת וכבר תמהתי בתשו' אמת עליו כי איך כתב זאת לשבש:

והרי

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

הרי הרא"ש והרי"ף והטור חולקים על סברא זו שהרי הם חילקו בין גט למיתה לענין שני יבמ"ש דבמיתה הקילו משום עגון שלא תתעגן כל ימיה ל"ה אלא בתרתי לריעותא והביא הרא"ש עי"ז ראיה בתשובה כלל כ"א דבעגונה הקילו והביא הקולות דגמרא דהקילו עד מפי עד מפי אשה כו' הרי שדומה הרב תחלת עדות לסוף עדות וכן בעדותו של ר"א בר' שילא הביא ראיה שבעגונה הקילו וכל ראיותיו הם תחלת עדות אם זהו אם לאו שהרי רש"י פירש כן בהדיא פרק יש בכור דתחלת עדות הוא שזהו כו' ובאמת ראיות הרא"ש הם גדולות דכל עובדי דמייתי הם תחלת עדות. ומפרק יש בכור אין ראיה כלל די"ל דקי"ל כשנויא בתרא דהתם דיכיר לאחר והכרת פנים לאחר וכן נראה ברור שפסקו הרי"ף והרמב"ם דאינהו פסקו בכל מקום הלכה כלישנא בתרא ואין להאריך בזה הערתי אוזן מכ"ת דלא כל הפוסקים שוין דאחמירו בתחלת העדות ויש אולי רברבי דלא הוא ויש להביא ראיות עוד הרבה מהרבה פוסקים אלא שאינו מענייננו:

ועתה אבא להשיב בקצרה על קצת פרטי דברי מכ"ת אמרת עם הספר והעדת בשם הרב הגדול מהר"א מזרחי ז"ל דלא מהני השם אלא כשאומר א' יצא מעמנו והזכיר הזמן שיצא אבל כשאומר את פלוני ממקום פלוני לא מהני השמות כו'. והנה על הרב לא אתפלא כי אולי לא ראה התשובה מיימוני אבל מכ"ת שראה אותה כי אני הבאתי' וגם מכ"ת הזכירה אתפלא עליך שגם מכ"ת לדבריו אפילו בסלקא דעתך הלא בלתי ספק אלו ראה אותה הרב היה מודה בו דהא מבואר שם שהתיר בבדיקה דאותה העיר אע"פ שלא הזכיר שמו כ"א יהודי מעיר פלוני:

וכבר תמהתי בתשובה על הרב המזרחי ובאמת כי אין לי תשובתו רק בא לידי דרך שאלה לפי שעה ואז לא ראיתי כי הוא ז"ל אוסר אפי' ע"י השם וכתבתי אז כי הרב מודה ע"י השם ועתה ראיתי שמכ"ת מעיד בשמו דלא מהני השם והוא פלא ופשיטא דמימיו דרבינו הגדול מהרי"ף ז"ל אנו שותי' אשר כבר כתבו עליו דמבינין דבריו והוא התיר בהדיא בהשם וכן פסקו בעלי השו"ע וזה אין ספק וכבר כתבתי דאין נראה מדבריו להאריך השם קשה ומזק מימים קדמונים:

והראיה שהביא מכ"ת לדבריו מאכדרכילאי נהרדעי כבר הבאתי בתשובה הנ"ל וכתבתי ושאלתי ראיה תשובת הר"ן שהביא הב"י סוף סימן קכ"ה דהיינו דנהרדעי נקרא על שם מולדתו שנולד שם והוא שם היחוס לא שם דירתם וא"כ מי יוכל להכיר כל התינוקות שנולדו בנהרדעי ויצאו משם ככתוב בדברי הר"ן בתשובה הנ"ל ואע"ג דאין ראיה כ"כ דהר"ן כתב זאת אעידי הגט שהם א"א שיכירו כל הנולדים והלכו להם אבל בדיקה בכל העיר אפשר למיקם על הדבר מ"מ אין נראה לחלק אבל מי הדר בעיר ויצא למקום אחר ועזב את ביתו בכאן ככתוב בתשובות הב"י דהם עקר את ביתו פשיטא שאין לחוש דהו לא מקרי מאנשי קראקא כמבואר שם פשיטא ופשיטא דאיכא למיקם על הדבר לחקור מי הם העגונות בעיר ואפילו כדחוק ונאמר דודאי הם עקר בתחלה עם ביתו לא מקרי מאנשי אותה העיר אבל כאן יש לחוש שמא בתחלה הלך ועזב את ביתו ימי' רבים וכראות' כי אין בעלה הלכה גם הוא מהעיר ונקרי' הוא מ"מ מאנשי אותה העיר כיון שלא הלך מתחלה אדעת לעקור מכאן מ"מ כל כה"ג קלא אית ליה ופשיטא דכה"ג איכא למיקם על הדבר וביסוד שאמרתי מתי מעט בעו"ה במקום א' כמ"ש הפוסקים. וכיוצא בזה חולק מכ"ת ואני כתבתיה בתשובה זה לי לערך ג' שנים בהיותי בלבוב עדיין בעסק עגונה א' מקראקא:

ועוד אשר אם מכ"ת שמא לא הגיד אמת בפני הגוים שהוא מקראקא הנה כבר כשבעתי שלא ראיתי דברי מכ"ת וכוונתי ת"ל לדברי הרב מזרחי להביא ראיה מיוחנן בן יונתן כמ"ש לעיל ומה שהשיג מכ"ת על הרב הנה אפשר שבנדון דידן גם מכ"ת מודה במה שאמר יהודי לגוים כי שהכרותם נפרדה ממנו אמר אמת לפניהם דמה לו לשקר לפניהם בזה אבל שם עירו אפשר דכיחש לו עד ירשיב לו את הדרך כמו שכתבת. ומ"מ אין לחלק על הרב המזרחי גם כי סילוקי דמכ"ת נכון הוא שהרי הרא"ש גבי ר' אשר בר' סיני הביא ג"כ ראיה מיוחנן בן יונתן וא"כ גם לדידיה תקשי דלמא שאני התם דמה לו לשקר להזכיר שמו אשר לא שאלו לו אבל גבי ר' אשר שמא שינה שמו מחמת כמה טעמים שכתב הרב או כדי לתלות באילן גדול שתהא לו לשם דאפשר שהיה ר"א זה תלמיד חשוב אבל הרא"ש הנזכר שם ותלה זה עצמו בו דע"כ צ"ל כן דאל"כ לענין מה הביא הרא"ש ראיה דיוחנן אלא לענין דסומכים על פיו מה שהוא אומר אעפ"י שלא הכירוהו כמבואר שם ולדבריך אין ראיה מהם דהא ע"כ איכא חששא בעובדא ודאי ליכא חששא מאי נפקא לראיה דלאחי ניחוש לה ובזה נסתלקה גם חלוקך בין ישראל לעכו"ם דפשיטא דגם בישראל איכא למשכח טעמים לשינוי השם בלא חששת יראה הלא הרא"ש כתב טעמים הרבה מחמת בריחה וכיוצא ומ"ש מכ"ת דחששא רחוקה הוא ז"א דהא בגמרא אמרינן לה בכמה דוכתי בגיטין ק"ג בני אדם הבאים משם לכאן יוחנן וקורין לו יוסף כו' וכתבו המפרשים דכן דרך הגולין כו' ופשיטא דמצינו מעשים בכל יום דהם עוזבים את ביתם והולכים מהיראים שמא יכתבו כתבים אחריהם ומשנים שמותם שלא ידעו מולדתם ומוצאם ומכ"ת מלוות עלינו את העגונות להרבות עגונות בישראל כי אלו חוששים לדבריך יתרבו עגונות בכל יום כי נוכל לתלות כמה טעמים בכל דבר ורבך זה אמר כן ואל"כ לע"ע דשכיחי בעו"ה לוין ואין משלמין ובורחים ומשנים למקומות אחרות לא היינו מתירין שום עגונה והאמין לי כי בתחילה לא ישנה דרכו של מכ"ת אשר בעיני לחפש ולצדד להביא סברות שאינם מבוארים בשום מקום כדי להחמיר אלא כך השרישוני רז"ל וגם הביא במעשה דקופיאה נראה לכאורה שהרואים שמעו מפי ההרוג. אשרי שלפלא הרב להבדיקה תמיה מי שהלך מקופיאה ועזב את ביתו שם אבל אם עקר לגמרי ל"ה לאחר דלא הוי קרי ליה הרואים מקופיאה כו' אבל אם עזב ביתו שם חיישינן שמא לפני כי או לי שנים הלך לו מבני קופיאה למקום אחר והוא הנהרג ואם הרואים ידעו מקופיאה שלא על פיו א"כ א"א לחוש לאו שהלך מכמה שנים רבות דאין קורין לו הרואים מקופיאה וכ"ת דקרי ליה כיון דראוהו קודם ד' שנה בקופיאה א"כ אפי' הלך עם ביתו לדור במקום אחד מנא ידעינן שהרואים יודעין זה דלמא קרי ליה מבני שראוהו שם קודם כמה שנים ואיך בנה יסוד על דברי הרואים שיודעים מולדם ומוצאם דבני קופיאה מי הנשאר שם ומי הלך לו אלא ע"כ צ"ל דחיישינן שההרוג הגיד להם שהוא מקופיאה ועי"ז בנה הרב יסוד דאי עזב את קופיאה לא הוי קורא עצמו מבני קופיאה. וכ"ת שמא איש אחר מכירו אמר להם דמ"מ אי חיישינן לאחר ניחוש שמא הוא עצמו אמר להם ונחש להם לשנות את טעמו לפניהם א"כ אין לסמוך על דבריהם כלל ועוד שמא המגיד להם לא ידע כמי מיליאתו וקורא אותו מקופיאה יען כי ראוהו דר שם מכמה שנים כמ"ש לעיל. אלא ש"מ דס"ל לרב דכהאי דמפיו שמעו על דבריהם סמכינן וס"ל לרב דאי לאחר הוא רחוק הוא לומר דידעו הן מעצמן שהוא מקופיאה דודאי כיון שלא היה זה ימים רבים בקופיאה כבר נשכח משם אלא ודאי שמעו מפיו או מפי אחד מבני העיר שידוע לו בוודאי וא"כ ליכא למיחש אלא לאחר שעזב ביתו בקופיאה. ועוד לא ידעתי מנ"ל למכ"ת שכל הגוים יעידון ויגידון ששמעו מפיו כמו דהרולא הגיד שהיה שאלו מ"מ האחרים שהגידו שהוא אומרי' שידעו לי' כמבואר בב"י בעדותו של כמר יודא וכמר אייזק וכבר כתבו כמה אחרונים דאין לנו אלא מה שהגוי מגיד ואין חוששין שמא שאלוהו מתחלה או שמע מפי גוי שאינו מסל"ת וכמו שכתבת גם אתה וא"כ דלמא ידע ליה וכי לא אפשר דידע ליה כיון שהיה סמוך לקראקא ושכיחי בני קראקא לילך דרך שם ליערלב בהליכתן ובחזירתן ולנין במלון שם ואפי' תינוקות שלהן יודעין אותן או אפשר שאחר שנתפשט הקול נודע להם בציבור מאין בא יודי זה ושבא עם שאר קראקוויר ונפרד מהם או מילי כיוצא באלו ובזה נח לה להוציאם מתורת עדות כיון שמעידים שהם וכ"ל כי על הכם כתב מכ"ת דצריכין למשכוני נפשין ולואי דנהור לן כולי תלמודא כהאי. גם יש קצת ראיה שלא מיראה אמר כך שהרי נתלוה עמו שהכרו ללוותו ואם היה ירא ממנו איך נתיחד עמו לילך עמו ביער לבד. ובענין קברתיו שהר מכ"ת דבריו עד שהיים שמוכרחים אנו לסמוך על דברי מהרמ"א דכתבו בלא קברתיו כו'. הנה נכנס מכ"ת בפרצה דחוקה כאלו אין פתח פתוח לפנינו ועי"ז הוסיף להפליא מאד על מכ"ת אשר עזב הראיה הגדולה אשר הבאתי דאין צריך בכה"ג קברתיו ולא השיג עליה ובלתי ספק כי לית נגר דיפרקינה ותפס שאר ראיותי שהבאתי להוסיף בעלמא:

הנה עיקר ראייתי הוא דרוב הפוסקים כתבו לדעת הרמב"ם דלא מצריך קברתיו אלא בשאין הגוי מכירו ובכה"ג שאמר הגוי יהודי מעיר פלוני מקרי מכירו שהרי הרב בעל ח"מ בס' רכ"ז כתב ג"כ החלוק הזה לדעת הרמב"ם וכתב דמהר"ם הסכים לדעת הרמב"ם בזה דלא בעינן וקברתיו במכירו והביא ראיה מתשובת מיימוני שהתחלת מזכרו על כל לידי לדדים ולא הצריך קברתיו ונדון דמהר"ם היתה שאמר יהודי מעיר פלוני שהתיר ע"י השם א"כ מוכח היטב דכה"ג מקרי מכירו וזו ראיה שאין עליה תשובה וא"כ אפי' לצריך דמצריכת השום. הוי ממש כנדון דמהר"ם ומקרי מכירו וא"כ זה השער לה' וגו' ואין צריך לפרצה דחוקה:

ואפילו נאמר דמכ"ת לטעמיה דס"ל דלא אמר הגוי כ"א מפי הישראל ההרוג מ"מ ע"כ סמכינן דאמת אמר לו דאי מיראה א"כ נפל פיתא בבירא ואין לה סתירה אפי' בחיפוש כיון דאפשר דאינו מקראקא. וא"ת דסמכינן אבגדים א"כ למה לי השם כלל אלא ע"כ לדעתך דמצרפינן להו ואמרי' מסימני בגדים נראה דהאמת הגיד לא מיראה א"כ הדר הוי ליה מכירו דהכירו הגוי שהיה מקראקא דמה לי מפי עצמו או מפי אחרים או שמכירו ע"י משא ומתן מ"מ מכירו. ותדע דאי ס"ד דבעינן שיכיר הוא עצמו דוקא א"כ בנדון דמהר"ם למה לא דרש וחקר איך הכירו דאע"ג דאין לחוש משמא שמא אינו זה כלל כיון שהוא מעיד שזהו דסמכינן עליה ואמרי' דשפיר עמד על הדבר מ"מ שמא עמד על הדבר מפי עצמו או מפי אחרים ואמאי כן הוא אלא דבעינן קברתיו כיון דאין מכירו מעצמו אלא ש"מ דגם זה מקרי הכרה. ועוד נראה דאפי' אם היינו חוששים שמא יהודי אחר שהוא מקראקא מיראה זהו לגבי דידן דלא שרינן עפ"י דבורו של זה אבל לגבי גוי פשיטא דהגוי לא סליק אדעתיה שאומר כן מחמת יראה ובלתי ספק שהגוי היה מאמין ובדבור אלו שהוא מקראקא וא"כ מקרי מכירו שהוא יודע שזהו האיש מקראקא ולא מקרי שאינו מכירו אלא כגון יודי שנדעמו ואינו יודע אם היה דר שם או במקום אחר ומה שמו כי ידע. ואל"ל דכתבתי כבר דגם בכה"ג איכא נמי עובדא דמעידין שמתו שהיה מקראקא והוי ממש כנדון דמהר"ם ועל ראיה זו סמכתי. ומ"מ מה שדחק מכ"ת דלמא שוכב שם כל הימים הרבים החולה ולא קם ולא זע וניזון מן השמים וא"כ איך אמר הגוי שנהרג ושלא עדיין חי כל הימים: ומה שכתב מכ"ת דטעמו של הרמב"ם דבעינן קברתיו דחיישי' שמא בדדמי שחושב הגוי שא"א שיחיה שם כל הימים בחולה אין הטעם כן אלא שמא הגוי ראהו שנפל שדוד או נתעלף וסבר שמת ושמא אח"כ קם והלך לדרכו כדאמרינן בגמרא גבי מלחמה זמנין דמחי ליה בגירא ונפל כו' והתימה עליך שאם הגוי אינו יודע שמת ודאי שהלך אלא שחשש שמת א"כ דא"א שיחיה כל הימים א"כ מי הגיד לו שהוא שוכב עדיין שם ושמא אח"כ הבריא וקם והלך לדרכו א"כ הולכת לומר דלא מצריך הרמב"ם וקברתיו אלא כשהגוי אומר שהוא עדיין שם במקום שהניחו וז"א אלא ע"כ צ"ל דהגוי אמר בדדמי שחושב שא"א שיבריא מחולין שהיה חזק מאד או לא יחיה אחר נפלו מן המכה הגדולה וזמנין דעבדי ליה

מסתרא

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

מסתברא דא"כ אין לאיתך כלום · ומ"ש מכ"ת עוד דמאי ראיה מצ"ל מהרמא"י ממהר"ם דלמא התם כמי דקדק מהרי"ע מלשון הגר דלאו לאלתר היה אחר ההריגה במי רחמי' לא ידעתי מה אשיב למכ"ת והלא התם נמי גרי זה אנו היין ואין לנו עדות אחרת אלא זה הגר וא"כ אנו אלא בלשון הגוי שהיה כמה ימים אחר ההריגה ושמא היום הרגוהו ושוכב שם משא"כ הכא גילה הגוי אחיו של הרולא שנהרג יודי מקרקא ובגדיו כמלאו ביער ואמר מעשה זה רכבו אב ובנו לגרושקי והגיד להם שהיודי שוכב מקרקא כו' וכיון דבזכור הוא שבעלה של זו הוא היודי מקרקא הן ע"י חפוש או שלא ע"י חפוש א"כ אחיו של הרולא הגיד שנהרג כבר כמה ימים ונמשכו כמה ימים עוד שמפשו הבגדים ביער ואח"כ נמשכו ימים שרכבו אלל הכפרים וכל הימים שכב היודי ביער בלא אכילה ובלא שתיה אלא כהכה עזיו השכינה וא"כ לריך מכ"ת לומר כמו שהשיבו בגמרא דאין מזכירין מעשה ניסים ואם זו פרלה דחוקה לא יתווה לנו שום פתח פתוח לעולם אם לא שנאמר שאחיו של רולא שאמר שנהרג היודי מקרקא כיון שלא אמר קברתיו היה עדיין חי ובנתיים קם והיה שבית בו ביום שאמר הכפרי או אתמול ומודעת אני במכ"ת שלא תעלה סברא זו בלבו כלל · אחר הדברים הנ"ל עיינתי בתשובת המזרחי ז"ל כי אין לי תשובותיו רק שאלתים מאחרים ורציתי להשיב על מה שתמה מכ"ת על הרב החכם מוהר"י בן לב ותחלה רציתי לכתוב דברי מכ"ת בקולר שכתבת דהרב הגדול המזרחי כתב בתשובה ס' ע"ה דלא מהני חפוש אלא כשאומר ילא פלוני עמנו ממקום פלוני שהזכיר זמן הילאה אבל אם אמר מת פלוני ממקום פלוני חיישינן שמא ילא קודם שנים רבות ונשכח הדבר ועמם זה דנשכח הדבר הוא תוספות לשון ממכ"ת והב"א ראיה דחיישינן לשכחה אח"כ כתבת שמהרי"ב"ל הקשה דתשובת המזרחי סותרים זא"ז דבסימן ע"ו כתב הפך מזה בפסק של עזריאל מקוסטנדינה והסכים מהרי"ב"ל לפסק של עזריאל ותמה עליו מכ"ת וכתב דאיך נעלם זה מעיניו דבתשובה ע"ה היה המעשה שלא הזכירו לא שמו ולא שם אביו כ"א שם עירו ובתשובות ע"ו הזכירו שמו ושם עירו ולכן מהני החפוש והב"א ראיה מהרא"ז ומאן נגר ובר נגר דיפרקנה עכ"ל ואני אומר דהתוס' שהוסיף מכ"ת כנ"ל לא נזכר כלל בדברי המזרחי אדרבה המזרחי הב"א ראיה דל"ח לשכחה ואע"ג דיש לחלק דבהזכיר שמו ל"ח לשכחה אבל בשם עירו לחוד חיישינן מ"מ לא כ"ל למהרי"ב"ל חילוק זה כלל דהל"ל להרב המזרחי להודען חילוק זה כיון דכתב דל"ח לשכחה · והרב לא מטעם שכחה אתי לה אלא דחיישינן שמא ילא לפני כמה שנים ואפשר שאין גם א' בעולם אשר היה בימים ההם כשילא וכיון שזה שהיא כן א"כ מה לי הזכיר שמו או לא כיון דחיישינן שילא מימים קדמונים ואין מי שמעיד על זה גם בהזכיר שמו איכא למיחש להכי ואף אם הטעם מחמת שכחה לא נהירא כלל דשפיר כיון שאומר פלוני שממקום פלוני מת א"כ מתושבי העיר הוא ושפיר שיודעים בני מקומו מי ילא עמהם ועזב ביתו זה ימים רבים וא"כ אי בשמו ל"ח לשכחה הה"ד בשם עירו ועוד תימה שהרי פלוני מונקוס פלוני הוא שמו ושם עירו שהרי פלוני הוא שמו וממקום פלוני הוא עירו אם לא שנאמר דפלוני לא הוי שם אלא יודי ולא משמע כן · ודברי מכ"ת עלמו סותרים זא"ז שהרי ראיה דאנדרולנאי נהרדעי הוזכר שמו ושם עירו ואפ"ה חיישינן לשכחה · והנה ראיתי בתשובת הרב שהב"א ראיה ג"כ מרי' אבר בר' הינו שסמך הרא"ש על מה שהגיד היא עלמו ול"ח שמא אחר היה ויקב את שמו ר' אבר להתפארות ושמחתי כי כוונתי לדעתו ז"ל · והנה כיון דמהרי"ב"ל הסכים דאין לריך חפוש קשה בזה וכן משמע מפשטא דדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים כמ"ש ועוד שהרב מהרא"ם פסק כהרא"ש דבמיתה בעינן תרי"ל ועוד דאיכא הוכחות רבות כמ"ש לעיל והרא"ש עלמו כתב דבמקום הוכחות יש לסמוך להקל וכן כתי' מוהרי"ב"ל בתשובה דאפי' אי בעינן חפוש במקום הוכחות לא בעינן ואין לך הוכחות גדולות ממ"ש הלכך נ"ח דין לריך בשם כלע"ד ברור כתבתי וחתמתי

הקי' יושע :

שאלה נז

דולה מים מתוקים מבארות עמוקים הלא הוא החכם השורני עמוד הימיני יושב בשבת תחכמוני עדינו העלני ר"מ אייזק כ"י :

ע"ד העגונה אשר בעלה הרחיק נדוד ממנה ועתה הוגבה ב"ד במדינת פיהם איך שנשמד שם א' שהיה שמו כשם בעלה היה נקרא חיים סיבליסטי והיה מנגן בכלי זמר הנקרא סימבל גם היה לו שרב שהוא רוסה ולוקה מן פלג והיה תפור שקורין גיסעפט גם בפניו היו גומות שקורין גשפופילט והעידו עדים שהיה עמהם במחנה ולבא המלחמה שקורין לאגור והרוג בפניהם והאריך מכ"ת בתשובתו ולידד להתירה כראוי לכל מורה ורציתי להשיב על תשובתך כי לא מחשבותי מחשבותיך כי עדין התרתה רחוק בעיני ואולי לבסוף יעלה להתיר אך בליצוף הרבה מורי הוראה דלכל חד כמעינן היה מכשירה ולא רציתי להשיב על כל פרטי דברים באו בכתבך כ"א מה שנוגע לעיקר הדין :

תחלה מה שנשאל וכתב שהב"ד אינו מקוים ל"ה דין לריך בשם שסבר הטלו רוב הפוסקים דאין לריך קיום ולהכי יגע מכ"ת לתרץ מדכתב הרי"ף בפ' מי שאחזו ואוקימנא בעדות אשה דאקילו בה רבנן אבל בשאר עדות לא דרחמנא אמר כו' משמע דס"ל להרי"ף דבעדות אשה סמכינן אכתב א"כ כיון דמהאי דיוקא אתי הדיוק דומיא דגופא דדיכא וגופא דדיכא היינו שאר עדיות דלא סמכינן אכתב מיירי במקוים א"כ גם הדיוק דעדות אשה מיירי במקוים כך הבנתי קושיתך כי דבריך מעורבבי' שם וקשה להבינם מקולר לשונך הן מחמת ה"ס והלכה בזה ולא ידעת מאי קשיא לך (וכך כתב מוהרי"ב"ל בס"א ס"ב שהסכימו כל הפוסקי' דהלכה כרב ירמיה דאפילו כתוב בשטר אפילו אינו מקוים משיאין האשה עפ"י כתב) דהא הפוסקים דלא בעי קיום הוי טעמא דמן התורה לא בעי קיום בשום שטר דעדים החתומים על השטר כו' ובעגונה הקלו ולא תקינו קיום א"כ לגבי עגונה הוי שאינו מקוים כמקוים ואין חלוק ביניהם דלגבי עגונה כיון דסמכינן אדין תורה אין הקיום עושה כלום מקרי הכל מקוים דהרי נעשה כמו שנחקרה עדותן ועוד דדיוקא מעיקרא ליתא דהרי"ף מיירי מכל מילי דהא בשאר עדיות לא מהני שום כתב לא מבעיא שאינו מקוים אפי' מקוים דרחמנא אמר כו' ודייקינן הא בעדות אשה מהני כל כתב וכיון דשאר עדיות מיירי מכל מילי גם הדיוק קאי אכל מילי ואע"ג דהרי"ף כתב טעמא משום מפיהם וכו' ובשאינו מקוים הוי הטעם דלמא מזויף הוא לאו קושיא הוא דהרי"ף כתב זה הטעם לאסור אפילו במקוים דלא שייך מזויף מ"מ אסור משום מפיהם וכו' ומ"מ כוונתו לאסור כל מילי ועוד דגם בשאינו מקוים בעינן האי טעמא לאסור אפילו מן התורה דמשום מזויף אינו אלא מדרבנן כמ"ש ושאר דבריך ותלונך לא הבנתי כלל ואין להאריך כי אינו מענין התשובה וגם זה לא הייתי כותב אלא כדי להשיב על דבריך ·

גם מה שכתבת דהעדים לא אמרו קברנוהו ובמלחמה בעינן קברתיו הנה גם כי האמת כדבריך דב"ב עדים לא בעינן קברתיו לדעת רוב הפוסקים מ"מ בזה אין לורך כלל דהא לא אמרי שהיה במלחמה אלא שהי' במחנה המלחמה וכבר כתב המרדכי ז"ל שאם הלך סמוך למערכי' המלחמ' לקנות שלל וכיולא בזה בהא לא אמרה בדדמי אא"כ הלך להרוג או ליהרג והיה בתוך המלחמה וא"כ אע"ג דכתב רש"י ז"ל פ' האשה שלום דבמלחמ' אפילו אמרה מת סתם ולא אמרה על מטתו ודאי מת במלחמה קאמרה וא"כ ה"ה לע"א לפי מאי דקי"ל בע"א במלחמה דבעי קברתיו דחיישינן לדדמי וכמו שדקדק הר"ן ז"ל בתשובה דלענין בדדמי משוינן ע"א לאשה מ"מ בכאן שלא העידו שהיה במלחמה רלונו לומר בשעת מלחמה שלוחמין זה עם זה אלא שהיה במחנה וכיון דדעת הפוסקים דבמחנה לא הוי כמלחמה הוי כאיש אחר שלא היה במלחמה כלל דמהני אפי' מת סתם ה"ה הכא ופשיטא דלא מפרשינן דברי העד שאמר שהיה במחנה דכוונתו שהי' במלחמ' דאין זה לשון לאגיד בלא"ה דהכ"ל אין דיה שפריט ועוד אפי' אפשר לפרש כן פשיטא דלא מפרשינן דבריו לבטל עדותו ולומר דמעיד בדדמי כיון דמעיד בפירוש שנהרג בפניו ואפשר לפרש דבריו דכוונתו מה שאמר לעגיר כ"ל במחנה והיא מעיד אמת למה נפרש דבריו שכוונתו מלחמה ומעיד שקר בדדמי ועדיף זה הרבה מגוי המסל"ת דכתבו הפוסקים דאין להוליא דבריו מחזקת לפי תומו אא"כ ידעינן בברור ומה שלריך לדקדק בעדות זה הוא ממה שכתב הרמב"ם ז"ל והביאו הטור וש"ע ז"ל דעד שמעיד אני ראיתי שמת פלוני שואלין אותו איך ראית ובמה ידעת אם מעיד בדבר ברור נאמן כו' א"כ בנ"ד שמעידין שנהרג בפניהם היה לריך לשאול אותם איך ראיתם ובמה ידעתם ואע"ג דהרמב"ם הב"דין זה בע"א אבל בב' עדי' מאן לימ"לן דלריך שאלה כ"ל דאין לחלק כיון דכתב הרב המגיד ז"ל דנלמד דין זה ממה דשקלינן וטרינן אי עדי נשים לריכין דרישה וחקירה וע"כ לא פליגי אלא בדרישה וחקירה אבל לומר כילד היה כ"ע מודי דאי לא לימא כו' עכ"ל וא"כ כיון דמהתם ילפינן והתם אפילו א"ב עדים קאי דהא פלוגתייהו הוא אי עידי נשים כד"מ דמיא או כדיני נפשות ובדיני נפשות אפילו ב' עדים לריכין דרישה וחקירה כמבואר במתניתין בהיו בודקין וע"ז פליג ר"ע ואמר דאין לריכין דרישה וחקירה וכיון דמינה דייקי דמודי כ"ע דבעינן לומר כילד משמע דאפילו ב"ב עדים לריך דמ"כל לרמב"ם לחלק הדיוק כיון דקאי התם גם אתרי עדים ואע"ג דב"ב עדי' לא חיישינן לדדמי הייני דלא חיישינן שמא לא ראו המיתה או ההרוגה כלל אלא שמעידים בדדמי כגון במלחמה שראו שנהרגו הרוגים מלפניו ומלאחריו שהיה הוא באמלעו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל וכן ברעב ושאר דברים שראו שמתו סיבה ומחמת זה מעידים שגם זה מת אעפ"י שלא ראו דהיינו בדדמי דבתלמוד לא חיישינן ב"ב עדים אבל לומר כילד בעינן דשמא ראו שהיכו בו חץ או דקרוהו ברומח או ראו אותו מגויד או נטבע בספינה במים שאל"ם וכיולא בזה שרולו לאבד ורוב העולם טועים בזה וסוברים שודאי מת בהא חיישינן אפילו ב"ב עדים שמא טועים הם ולא מעידין שקר רק טועים דכיולא בזה מקרי מת לפי רוב העולם אע"פ דבתלמוד קרי להא מלתא כמי בדדמי דהא בפ' האשה שלום קאמר מ"ש דאשה במלחמה לא מהימנא משום דאמרה בדדמי ס"ד דכל הני איקטול ואיהו פליט ואת"ל כיון דשלום בינו לבינה נטרה עד דחזיא זמנין דמחו לי' בגירא או ברומחא כו' אלמא כה"ג נמי בדדמי הוא וכיון דדייקינן דב"ב עדים לא חיישינן לבדדמי משמע דלהאי בדדמי נמי ל"ח לאו קושיא הוא דגבי מלחמה ע"כ לשיטת הרמב"ם י"ל הוי פירושו דאפילו אי שואלין אותם איך ראית ובמה ידעת אפ"ה לא מהני תדע דהא לדבריו אפילו בלא מלחמה לריך שאלה לומר כילד והוא לריך שיעיד בדבר ברור א"כ במלחמה למה חיישינן בע"א או אפילו באשה כיון דשאלינן לי' ומעיד בדבר ברור אלא ע"כ ל"ל במלחמה כיון שאומר הלב נותן שנהרג אפילו אם מעיד בדבר ברור לא מהני כיון דאומד לבו נותן שמא מעידין בדבר ברור אע"ג דאפשר דלא מת תדע דלהרמב"ם באשה אפילו אומרת קברתיו לא מהימנא אע"ג דקי"ל דמהמן ע"א בקברתיו הייני משום דלא חיישינן בע"א דמשקר לומר קברתיו מה שלא היה מש"כ באשה חיישינן אפילו לשקר אבל מה שמעיד שנהרג דלא משקר אלא שטועה באומד לבו אפילו מעיד בדבר ברור אינו כלום

דזהו·

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

דזהו בכור אללו כך ל״ל ע״כ לשיטת הרמב״ם כי הוכחה גדולה הוא מ״ש וא״כ לשה מלאה לא חיישינן לתרי עדים כיון דשאלינן להו כילד ואמרי בדבר בכור ל״מ בדדמי אבל בלא שאלה אפילו בתרי עדים חיישינן כמו שהוכחתי · והשתא דאתינא להכי לא צריכינן תו לשנויא קמא לחלק בין בדדמי א׳ למבירו אלא אף דלא חיישינן בתרי לבדדמי היינו לאחר שאלה דהכ״ג בע״א חיישינן במלחמה משא״כ בתרי כמ״ש עכ״ל דלא שפיר עבדי הב״ד שלא שאלים ואפילו יונמר הדבר בהיתר דאשתא שרי׳א מ״מ צריך לחזור ולשאול העדים האיך ראו ולכתחלה לא תנשא בלא שאלה ומ״מ אם א״א לחזור ולשואלם נראה דשרי׳ לנשא דלא גרע מאלו מעיד ששמע שמת דלא בעי שאלה כיון דא״א כמ״ש הרב המגיד ה״כ א״א ואע״ג דשמעו הב״ד ולא שאלו מ״מ האשה לא תנשא וכי זה חוטא וזה יתחייב ואין שום א׳ מהפוסקים שכתב דין זה אליעבד ופשיטא דלא הוי משתמע הכי מכהון לאשמועינן דבדיעבד אסור׳ להנשא ע״כ דבכנו אם היו מעידין בדבר בכור אין לפקפק מטעמים הנ״ל :

ועתה כבא לעיקר הדין שלא הזכירו שם עירו כי אם שהיה מאלק והיה שמו חיים שמבליקטי והיה מנגן בכלי זמר הנקרא שימבל קשה מאד להתירה ע״פ עדות זה דמה שכתבתי דרוב הפוסקים פסקו דבשמו ושם אביו לא בעינן שם עירו ורלי׳ לדמות הכינוי שמכנין אותו שימבליקטי לשם אביו כך נראה מדבריך כי לשונך סתום שם הנה לפי דעתי אינו כן דלא מבעיא בכינוי זה שאינו אפילו כינוי כמ״ש קמן בע״ש אלא אפילו בכינוי ממש נראה דלא הוי כשם אביו וראיה לדבר מתשובת הרא״ש גבי מכלוף בן מלול שהביא הרא״ש ראיה מעובדא דיצחק ר״ג בר אחתי׳ דרב ביבי דקאמר רבא דל״ח ומאי ראיה משם דלמא התם שאני שהרי מה שאמרו בר אחתי׳ דרב ביבי הוי כשם אביו דמה לי כן האב או האם שהרי הזכירו שאמן היתה אחתי׳ דר״ב ופשיטא שזהו כמו שהזכירו שם אביו וא״כ כיון דהוי כשם אביו ועוד כתבי סימן אחר שהיה ריש גלותא כמ״ש הרא״ש עם שהיה ר״ג עם כינוי הו״ה משפחה ולהכא ל״ח אבל בשם אביו לבד מנ״ל דמהני אלא ש״מ דאין כינוי עושה כלום · וראיות הרא״ש נראה לי פשוט מדאמר אביי התם מנא אמינא לה דההוא גיטא דאשתכח בנהרדעי והיה כתוב אבא אנדרלוגאי נהרדעי מערית ותריכית וכו׳ ושלח ר״י כשיאה תבדוק נהרדעא כולה ומאי ראיה משם דלמא הכא שאני שנכתבו תרי סימנים שם כינוי ושם מולידיו משא״כ התם דהכ״ג הקשה הרא״ש שם ג״כ לבר מפלוקתי׳ ע״ש וכ״ת דגם התם הוי תרתי סימנים שהיה מנהרדעי ושם אשתו היתה כך שהרי כתב בגט מערים ית פלונית אנתתי כו׳ זה אינו שהרי השם לבד עם שם העיר אינו סימן כלל דפשיטא שאם מעיד א׳ שראובן מעיר פלוני מת ודאי אפילו לרבא חיישינן דכמה ראובן איכא בשוקא ובעי בדיקה בכולה העיר לפחות אם לא ילא משם כי אם ראובן אחד ואע״ג דמדברי כל הפוסקים משמע דבשמו לבד ושם עירו סגי כ״ל היינו לגבי עיר אחרת דאין חוששין שמא ראובן מעיר אחרת הוא כיון שהזכיר עירו אבל גבי עיר זו תמיה גדולה איך לא דפשיטא דבכל עיר ועיר כמה ראובן איכא ואפילו אם נאמר דבמיתה ל״ח כפשט דברי הפוסקים (וכן מוכח בהדיא בתשובת מיימוני לסדר נשים המתחלת חזרנו על כל צדדים וכו׳ וכתב שם דבעינן חנום באותו העיר משום שלא הזכיר שמו משמע אם הזכיר שמו אפילו חנים לא בעי) היינו משום דכיון דידעינן שראובן זה יצא מן העיר ומראובן אחר לא ידעינן שיצא אע״ג דאפשר דאיכא כמה ראובן מ״מ כיון דלא ידעינן מיציאת שום א׳ כ״א מזה אמרים שרי׳א ולא בעיא העיר בדיקה אבל גבי גט כעובדא דאנדרלוגאי אם לא הזכירו שם אשתו כי אם אנדרלוגאי נהרדעי פשיט׳ אמתי׳ פליאה גדולה לאסור אשתו בלא בדיקה בעיר הזאת כיון דשכיחי כמה אנדרלוגאי ואלו בעובדא דאנדרלוגאי לא בעי רבא בדיקה שאין שם אפילו בנהרדעא כדמוכח שם וכדכתב הרא״ש א״כ ע״כ טעמא משום שם האשה לא חיישינן שיהא אנדרלוגאי אחר שאשה שם אשתו כשם אשת אנדרלוגאי זה וא״כ אין שם ס׳ אלא דשם האשה שהרי שמו לבד עם שם העיר אינו ס׳ כלל לגבי אותה העיר כ״א לגבי עיר אחרת אלא ש״מ דכינוי אינו עושה כלום דהרבה בני אדם מכנים בשם אחד וכן משמע בריב״ש בעובדא דאברם פארח דהולך שם עירו אע״ג דהוי כינוי דפארח · ומה שכתבתי בשם תשובת מהרש״ך ז״ל דהתם שאני שהוחזקו כמה אברם פארח אכי אין בידי תשובת מהרש״ך אבל תמהני אם אפשר להעמיד דבריו שהרי בתחלה כתב הריב״ש ז״ל סימן תק״ח כשקבל עדות של אברם פארח ז״ל מדעתי אין עדות זה מספיק להתירה אחרי שאין זה מזכיר שם עירו רק שהיה מקסטיל׳ ואפשר שיש בקסטיל׳ אחרים ששמו כן והלך לירושלים וצריך בדיקה בכל קסטיליא אם היה שם אברם פארח אחר וילא משם עכו לי כמה אנשים כי הדבר ידוע שיש בכמה מקומות מקסטיליא כמה וכמה אנשים ששמם אברם פארח אמנתי א״כ הדבר ברור שאין כאן עדות שהרי הוחזקו שני יוסף בן שמעון עכ״ל · הרי מוכח שבתחלה רלה לאסור אע״פ שלא ידע שיש כמה אברם פארח בלא בדיקה בקסטיליא וכשנודע לו שיש עוד אמר עתה ברור שאסורה א״כ מוכח דגם בלא הוחזקו אסורה א״כ קשה הא בגמרא מוכח בהדיא גבי יצחק ר״ג דרבא שתיר בלא בדיקה אפילו באותה העיר שהרי רבא הסוא עובדא דאנדרלוגאי אפי׳ נהרדעי גופא אין צריכה בדיקה וכמו שכתב הרא״ש בתשובה גבי מכלוף בן מלול אלא ש״מ דהריב״ש ס״ל דכינוי אינו כלום ולא שתיר רבא אלא משום דבר אחתיה דר״ג הוי כשם אביו אבל בלא שם אביו הוי כשמו לבדו הן אמת שיש לתרץ דלעולם ס״ל לריב״ש דכינוי הוי כשם אביו אלא דס״ל דיש לחלק בין עיר א׳ למדינה בכללה דעובדא דיצחק ר״ג שעירו שילא מקורטבא לאספמיא א״כ אם באנו לחוש לתרי יצחק ל״ל שילאת אחר בא מעלמא לקורטבא וילא משם וכמו שכתב הריב״ש בהדיא לזה לא חיישינן רבא לומר שבקורטבא היו עוד יצחק אחר וילא : אבל בעובדא דאברם פארח שלא הזכיר שם עירו יש לחוש שמא במדינת קסטיל׳ יש עוד כמה וכמה כיון שבמדינה יש כמה מקומות שכיח ושכיח הוא דמתרמי הרי ששמותן שוות אבל לפ״ז היינו לריכים לומר דפליג הריב״ש עם הרא״ש שהר׳ הרא״ש התיר במכלוף בן מלול אע״ג דלא הזכיר שם עירו ודימה אותו לעובדא דיצחק ר״ג והא לא דמיא דגם יצחק ר״ג הזכיר שם עירו כמ״ש אע״ג דמכלוף הזכיר שם אביו מ״מ הרי אתה אומר דכינוי הוי כשם אביו וזה לא נראה להרבות מחלוק׳ דהכי כתב מהרי״ק ז״ל דכל עלדקי דאפשר למעבד לאשווה הפוסקי׳ עבדינן לכך נראה יותר כפי׳ קמא דכינוי לאו כלום הוא :

אחרי כתבי הגיע לידי תשובת האלשי״ך וראיתי שכתב עוד בסי׳ קי״ח דכינוי משפחה עדיף משם אביו ועתה אוסיף לשפליא דתשוב׳ הרא״ש סותרת לגמרי דבריו דאם כן איך דומה מכלוף בן מלול ליצחק ר״ג דהתם כינוי הוי כמ״ש הרא״ש עלמו ואם ראית הרא״ש מעובדא דאנדרלוגאי דליכא כינוי אם כן לאביי גופא תקשי מאי ראי׳ משם דשם ליכא כינוי וכינוי עדיף טפי לשיטתו ועכא לי׳ לאביי לאסור הכינוי אלא ע״כ שם אשתו ושם עירו הוי ככינוי א״כ הדרי קושיא לדוכתא דאין ראית הרא״ש משם כלום ול״ע :

שאלה נח במותב תלתא כחדא הוינא ואתי לקדמנא היקרים ה״ה כהר״ר משה בן הר״ר יצחק כ״ץ ר׳ זעקילי מק״ק כיאסטעטיל והגעלה כהר״ר מנחם בהר״ר יחיאל והעידו בתוה״ע בחם לא וכו׳ וכדברים אלה אמר כהר״ר משה הנ״ל איס גיפערס פר ה׳ אודער ו׳ שבועות איז ר׳ אברהם בה״ר מתתיה מק׳ שבייטיך היא לו ק׳ כ״ש לוריק ווידער דורך גירייזט וכתאדם אבל אבי ר׳ זעקיל היהי׳ אין איבר שבת סה גיבליבין נאך דעם איז ער פאן היכין זוכדר שלים אוועק גילויגין אוכד וויא ער זוכדר שלים אלייכס איז ער גקומין אזוי האבין מיר כל הקהל ניט אכדלשט פר מייכט ער ז״ל כאך ק״ק טבא נגכגין אוכד וועלט זיין וועג ווידר אויף פראג לו ליהן אוס גיפערט י״ד יניס הער כאך איז איין לעקס הער גקומין פון עטליכע כפריים די״א דא וואוכין לווישין הוא אוכד טבא דאס איין בר ישראל דויסין אין איהרע דערפיר הערוס גיכג אלס איין משוגע דהייכו כך אמרו הכפריים היהודי פרעגט אויף דען וועג כאך פלון אוכד קוסן פלון אין איז כמה פעמים ארוים גיגאנגין כמענט איין חלי פרסה אוכד בכל פעם ווידער אין דעס דארף לו ריק גגכגין ·

עוד הגיד כהר״ר משה הנ״ל דאס בין כך ובין כך איז איין בעל הבית ממדינת פיהם לו מיר גקומין כקי׳ פיסל בלאך וכתאדם אללי דער זעלביג האט גיזאגט דאס אין זיין הער ליהן איז איין גוים לו פיהס גיקומין אין האט גיזאגט עם גייט כון עטליכי טאג איין יהודי דויסן אין פעלד הרום אלס איין משוגע אוכד האט מיר אן גוויזין איך זאל איהם מיט מיר ארייך כעמין נאך כ״ש אזוי בין לו איהם גריטין אוכד האב איהס גיפוכין על שפת היאור מיטן אין פעלד אזו האב איך איכגיפרעגט וואס מאכט איר דא והשיב לי איך וויים ניט האב איך אייך דך אויך כיט גיפרעגט דא האב איך גיזעהן ער מבולבל איז ב״מ אזו האב איך איהם איין סחורה לאס גיגעבין האט ער גיגעסין האב איהם אויך מעות גיגעבן האט ערס אוועק גיזואכפין אזו האב איך איהם גיבעטין ער זאל מיט מיר ווידער כאך ק״ק כ״ש רייטין אין האב איהם ב״א דער האכט גיפירט איין לימלכן וועג אוכד האב פר מייכט איהן מיט מיר כאך כ״ש לו ברעכגין אזו האט ער זיך ווידער אוס גרוסין פון מיר אין איז ווידער דען יאור לו גילאפין דא האב איך גיזעהן אז איך קאן איהם כיט פארט ברעכגין בין איך פארט גרוטין מיין וועג והעיד כהר״ר משה הנ״ל איך האב לבע״ה הנ״ל סוקר גיוועזין או עטליכי סימנים מה תוארו ובמלבושיו ומתוך דבריו איז מיר בלי ספק דז עס קיין אנדרר גיוועזין אז ר׳ אברהם בר׳ מתתי׳ מק״ק שבייטך :

עוד העיד כהר״ר מנחם מענדיל במהור״ר יחיאל וז״ל יום א׳ אדר ב׳ יאיס לאחר אז פיסל בלאך הנ״ל איז בק״ק כ״ש גיוועזין בין איך גאנגין אויף איין דארף קנן וילמוש איז איין פרסה מהיס על הדרך בין ק״ק כ״ש ובין ק״ק טבא האט איין כפרי אויף מיר גישריאין והגיד לי בזה״ל מיין וואס איז דאס פר איין יהודי דער היא איז אין גייט ארוס מבית לבית אין פרעגט אויף פלון אוכד קוסן פלון לו איך האב אין לייכמאהל אויף הלבן וועג קנן כ״ש גיפירט איז ער ווידער פון מיר גילאפין ער וועלט אויף פלון אוכד כיט קאן כ״ש · עוד הגיד הכפרי ער איז שוין ב׳ או ג׳ לילות אין יעד גילוגין מיר האבין אין שאסן פיל מאהל אויף דען וועג כאך פלון גיוויזין קומט ער אלי לייט ווידער אין דארף אריין דער שקוד היא וויל איהן לעכבר היא כיט ליידן מיין נעם איהם מיט דיר קיין ק״ק כ״ש דא האב איך דען כפרי גיפרעגט וואו איז ער דא האט דער כפרי גיזאגט דז מן איהם ערכט ב״א דעס הירט גיזעהן דא בין איך גינאנגין לוס הירטן אוכד האט איהם גזוכט האט מיר דר הירט גיזאגט איך האב איהם לאס געבין איז ער לוס וואלד לו גנגין · עוד הגיד כהר״ר מנחם הנ״ל מאחר איך האב איהם כיט קענין גיפוכין בין איך ווידער לו ריק גנגין לו דעם כפרי הנ״ל אין האב איהם גיבעטין ווען דר יהודי ווידער לו דיר קומט אדער הערייך אין דארף לאז איהם כייארע היום ב״א דיר איך וועל דיר איין שלים מיומד ארוים שיקין אין וועל איהן אוועק פירין לאזין אין געם דען פקיד ער זאל איהן

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

אין כשרע הויז הייא לאזין דא האב איך מיך פונה מכל עסקי גיוועזין שאב וועלין הייס לו גיין איז לו מיר קומין איין שטערט גויי אין שאס גיזאגט בזה שלשון דיא איסר ביי"א דען יהודי גיוועזין דער היא אזו ארוס גייט אז איין משוגע ער איז ב' לילות אין דער שלאף הינ גילעגין דער פקיד ווייל איהן ניט לענגיר ליידין עס איז דיא וואכען איין יהודי הי"א גיוועזין אין האט מיר איין אלי ר"ם לו גיזאגט איך זאל איהם ב' אודר ג' ימים נאך ביי"א מיר האלטין ביז דאס ער לו ריק קומט ער וויל איהם מיט זיך נעמין דא בלייבט ער ניט הינן אך ווילס דער פקיד ניט ליידין ער גייט אלס אויף דען וואלד לו אין קומט ווידר דא האב איך דוא גויה גיבעטין זיא זאל איהן ביי"ארע הויז אללה הלטין אונד איהן ניט אוועק לאזין איך וויל תיכף איין שליח מיוחד נאך איהם שיקין דא בין איך אהיים גנגין אין האב איין שליח מיוחד נאך איהם גישיקט האט השליח גיזאגט איך האב איין גזוכט אין האב איהם ניט קענין גיפונין אין דער הירט האט מיר אין העלפין זוכין מיר האבין איהם ניט גיפונין מאותו שעה והלאה האט איהם קיין בן אדם בתוך זה הגליל וויטער גישפירט · שוב העיד כהר"ר מנחם הנ"ל ז"ל ביום ב' כ"ה תשרי שלי"ח לפ"ק בין איך גנגין אין איין דארף נאך שלאטיין איז איין חסום שבת מכפר ווילטווא הנ"ל ובתוך הדרך לווישין שלאטיין אונד ווילטוויא האט הכפרי הנ"ל ווידר אויף מיר גישריאן אויף דען פעלד אין האט לו מיר גיזאגט ווייסטו וואו דער יהודי איז הין גקומין דז דוא האסט יענעם מאהל לאזן זוכין האב איך משיב גיוועזין ניין · האט הכפרי גיזאגט מיר האבן אוך ניקס גיהערט פון איהם אין ניכט גוויסט וואו ער איז אהין גקומין זונדר ביום שבת בשעבר הסמוך האט דאס פקיד זיין שרייבר דיא עלמות גיפינן אין איז ניקס מערס דא אלס גריפא אונ דאס איבריג האבען דיא כלבים אודר חיות רעות פר עסין אונ פר שלעפט האב איך דען כפרי גיפרעגט וויא ווייסטו דאס ערס איז · האט הכפרי גיזאגט ער מוז עס זיין עס איז זוכטע ניטע פר לאכן גיוואלדן אונ זיין מלבושים ליגן נאך דר ביי"א זו בין איך באותו פעם היים גנגין אונ האב עס בני הק"ק ש"י מיין חברים בק"ק כ"ש גיזאגט :

ביום ד' ד"ו תשרי של"חל בין איך וחבירי כהר"ר משה הנ"ל בעסק מלוס זו גנגין לו זוכין דיא עלמות מה מלוה קובר לו זיין · זיין מיר אלי ביי"ד אויף ווילטווי' הנ"ל לו גנגין אונ האבן אלל הכפרי חוקר גוועזין וואו מיר עלמות הנ"ל מעכטן גפינן האבן אונז הכפרים גילעגנהייט גיזאגט אין גוויזן דא זיין מיר דארט הין קומן אויף איין וויז אין גיטרייסק נעבין איין גרובן וואלד דז לגמרי ניט עוברים ושבים דארט זיין רק רועי לאן · אדר רועי בקר שם ביו ווילן איר בהמות דארט רועי זיין · אונ האבין מיר שם גיפונן הפקיד פון ווילטווי' מיט זייני אונטר טאן אונ האבן דאס גראז פון דר וויז אב גישניטן זו האבן מיר דען פקיד גיבעטין מאחר מיר גיהערט האבן עס זאל איין יהודי אלזא אום זיין קומן אונ דר וויז זאלן דיא עלמות ליגן ער זאל איהם לאזן ווייזן מיר וועלין זיא לאזן קובר זיין · דא איז דר פקיד גנגין מיט מיט זייני אונטר טאן אין האבן אונז גוויזן דיא עלמות אונ הפקיד האט דר ביי"א גיזאגט דר יהודי האט זיך איין לימליכע ווייל אונ איין דארף אויף גיהאלטן איך בין זעסר אונ ווילג דר פון גוועזן דאס איך מיך גזארגט האב ער האט איין חליות אן זיך געטא מיר דאס דארף אונ לודען אונ פר היס רייכגען וויא איך איהם דן לו ביד גישטעלט אונ גיפרעגט האב וואהוס לוכשטו אזו ארום דיא הושט גוויס איין חליות אין דיר דיא ווערסט מיר דאס דארף מעמא זיין · האט ער מייכר גילכט אין גיזאגט ניין האב איך איין מאהל מיט איין שליח נאך עס גישיקט איז ער אויף האלבן וועג פון שליח גילאפין אונ איז ווידר הער קומן מייני אונטר טאן האבען איהם פיהל נועם גיטאן האט ער קיינר זונדר לחס בין לאזען כון האב איך גימיינט ווייל איך גם אזוי לנג ניט גיזעהן האב ער מוז גווים אין פולין גנגין זיין · אזו איז ער דא העד קומען אוך קאן ווייטער ניט וויסין ווייא איהם גישעהן איז איך קאן גידענקען ער איז הונגער אונ מטיקייט גישטארבין אזו האבין מיר גיזעהן דיא עלמות · אונ ניט אלליין משום עסק מלוה זונדר מיר גידאכט האבן ער האט ווייב אין קונדר אונ מבכט אוי איין עגונה זיין · מוזן מיר האבן מדקדק גיוועזין איין סימן לו זוכען דען דאס רוב פון דיא עלמות זייכן אויף דר וויז פר שפרייט גיוועזין אזו האבין מיר גיזעהן דאס מקום וואו ער גילעגין איז אין דער ביי"א גיפונן איין גנץ גריפא עלמות מחלל הגוף ·גם מלאכו דען גכלען ראס זונדר דאס קין איז ניט אין קאפ גיוועזין דר ביי"א איז גילעגין זיין בארט דס אונז ברור ומבורר איז גיוועזין דז דאז איז בוודאי איז דר בארט פון ר' אברהם בהר"ר מתתי' מק"ק שכייטיך ·

גם האבן מיר גיפונן אין די' אמות ראס גנץ קין אין איז נאך איין ווייכליג בארט דראן גיוועזין דז אונז עדים גנץ ברור כשמש אזו דז דאס דר בארט אונ דס קין מיט דען ווייכליג בארט דראן איז גיוועזין מר' אברהם במהר"ר מתתי' מק"ק שכייטך · גם האבין מיר עדים גיפונדען דאס דר ביי"א גילעגין איז זיין מלבושים דהיינו איין העמד מיט איין פוליסן קראגל גם האבן מיר דר קענט דאס רעקעל גם דען הוט · גם דיא הוט שכיר דז ער אן גיהאט האט וויא ער איז הי"א גיוועזין בק"ק כ"ש · אזוי האט הר"ר משה הנ"ל דרויף גיזאגט באותו פעם מהר"ר מענדיל הכוכר איך וועלט עס כים פר גרויס געלט נעמין דאס מיר זעלבי סימנים מובהקים גיפונען האבין · דיא בת ישראל אשתו מיט איין גרויסן זכות האבין דז זיא ניט איז כל ימי' איין עגונה גיבליבען גם הגיד הר"ר משה בהח"ל איך האב איין לנגי ווייל קיין בן אדם בחייו אזו ערכשטליך איכם פנים גיזעהן אז דען ר' אברהם בן ר' מתתי' משכייטך דז איך אין באות ובמופת גנץ וואול קען דז דאס זיין בארט איז · אונ דרויף גיזאגט בת ישראל אשתו מיז איין גרויסן זכות האבין דכן ע"פ הסימנים המובהקים הנ"ל דיא מיר גיפונען האבען האבין מיר מלקט עצמותיו גיוועזין אין האבין זיא זכבוד גדול קובר גיוועזין כדין עם מלוה קורה מקומו ובידיעת וברשות הסררה ירי"ה :

כל הנ"ל העידו בפנינו ב"ד ח"מ שני אנשים הנקראים הנקודים בשמותם הנ"ל להיות לאשתו לזכות ולראי' ולעדות הנעשה ביום שמעשה היום יום ג' ט' ימים לחודש חשון של"ח לפ"ק פה ק"ק כ"ש שמשל :

נאום יצחק בן א"א גרשון ז"ל :

ונאום קלונימוס כ"ק קלמן בלא"א הר"ר שלמה ז"ל גינצבורג :

ונאום ה"ק לבית אהרן מרדכי בלאמ"ור ה"ה הגאון והחסיד מוהר"ר עמ"ס כן ילי"ו :

במותב תלתא ב"ד כחדא הוינא ואתו שלשה אנשים החתומים לעיל בפנינו ב"ד הח"מ והודו בפנינו שזו חתימתן ממש ובכן אשרנוהו וקיימנוהו כדחזי ·

נאום יהודא בהר"ר קלונימוס המכונה ליב ברויסן ·

ונאום אליעזר ישראל בן הר"ר אברהם ז"ל גלי כשטיין ·

ונאום אהרן שמעון בלא"א ה"ה מוהר"ר וואלף זלה"ה שפירא ·

נשאלתי בענין העגונה הנ"ל אם יש תרופה למחלתה או לאו ·

תשובה הגם כי קשה מאוד התרתה ומי יפאנה בכל דברי העדים הנ"ל וכבר השפילה אלל כמה חכמים ורואים הגאון מופת הדור מוהר"ר יואל זלה"ה גם הפליגה בו כמה פעמים ולא עלה בידה כלום מ"מ ברחותו כי כמשכו ימי עיגונה וגדול כים שברה כמאמרו רחמי עלי' ואמרתי לעיין בחזקת היד אולי יזכני מן השמים דרך להתירה ממאסר העיגון ואליע דברי בקצרה לפני גאוני חכמי ארצינו יצ"ו ואם רוב בנין מהם יסכימו להתיר הכני כגרר אחריהם ·

הנה העברתי דברי עיוני בכל העדות ולא מצאתי בכלם שיש לסמוך עלי' להורה כ"א בא"ו לסמוך על מה שאמרו העדים שהכירו זקנו בט"ע וסימנו בשעי"ת עלמן שלא הסא עגונה מחמת זה : והנה הגם כי שייך ט"ע בכל דבר אפילו אם הם דברים השולן שוין אם אומר שהכירו היטב בט"ע כדאשכחן בחולין בפ' ג"ה ר"ה בר אבין מתבר לי' כרכשא בי דינא א"ל אית לך סימנא לא אית לך ט"ע אין ואסדרוה ניהלי' ופשיטא דכל כרכשי מן בהמות כיולא בזו שוין וכן גבי דגשרא או קיבורא דהכלאה ואמרי' התם דט"ע עדיפא מסימני' דבסימנים לא סמכינן בדיני נפשות ובט"ע סמכינן אלמא כל ט"ע דאורייתא היא וסמכינן עלי' באיסורא דאורייתא דאלת"ה אלא דוקא בדברים שאין שוין לעולם לגמרי כגון פרצופי אנשים שאין פרצופין דומות זו לזו · כדמייתי התם דאלו אמר פלניא דהאי סימנא והאי סימנא קטל נפשא כו' ואלו אמר אית לך ט"ע בגווי' קטלי' לי' אבל בדברים השוין לא סמכינן עלים כ"א באיסורי דרבנן א"כ מאי מייתי רבא ראי' מקומא שמוהר באשתו וב"א בכשותיסן וכן ר"י בר רב משרשי' מדיני נפשות הרי רבא קאי אט"ע דהכי שמעתא דהוו קאמר מרים ה"א סימנא עדיפא מט"ע כו' כיון דשמעי לאי שמעתתא אמינא ט"ע עדיפא דאלת"ה שאיך קושא מותר כו' וא"כ כאן דקאי אט"ע כיולא דהכי שמעתתא מאי ראי' מקומא שאני התם שאין הקולות שוין כדאיתא פ' א' דיני ממונות :

ויש לדחות דמייתי ראי' מדחזינן באיסורא דאורייתא סמכי' אט"ע גמור יותר מסימנין א"כ ה"ה באיסורי דרבנן דמהני ט"ע אפילו שאינן גמור הוי כמי עדיף מסימני' · וע"כ צ"ל כן דהא כתבו התוס' ז"ל דט"ע דהכי שמעתתא מיירי שלא הי' להם ט"ע גמור לגמרי אלא ט"ע שאינו גמור וכ"כ הרא"ש ז"ל והוסיף דלמוכו בהי' להם ט"ע שאינו גמור כט"ע דעי"ה וא"כ רבא אט"ע כה"ג קאי דעדיף מסימנא ומאי מייתי ראי' מדיני נפשות הא התם ודאי לא קטלי' אלא בט"ע גמור ופשיטא דאם העדים אין מכירין אותו היטב לא קטלי' לי' א"כ כמ"ש דמייתי ראי' מדט"ע גמור עדיף מסי' אפילו באיסורא דאורייתא א"כ גם ט"ע שאינו גמור עדיף מוסת מסימני' באיסורי דרבנן ועוד דט"ע גמור עדיף אפי' מסי' מובהק למובהק דגבי ד"כ אפי' מובהק דמובהק לא מהני אע"ג דמובהק מהני אפילו באיסורא אפילו לע"ד סימני' לאו דאורייתא מש"ה סימני אבידה לא מהני באיסורא למ"ד סי' דרבנן כמבואר הכל באבן עזר סי' י"ז ואפ"ה בד"כ לא מהני א"כ גם ט"ע שאינו גמור עדיף מיהת מסימני אבידה באיסורא דרבנן א"כ שאין ראי' מזה דלמא איסורא דרבנן שאני דסמכי' אפילו על ט"ע כזה אבל באיסורא דאורייתי' בעינן ט"ע בדברים שאינן שוין דוקא :

אך קשה א"כ ל"ל לאתויי דהי"ל לאתויי רבנן בהכי עובדא ט"ע כל דהו ודייקו דאל"ה מה הי' להם לישאל ואי הוי ידעי בודאי לא הי' מסופקים כלל עכ"ל ומאי דיוקא דלמא שאלו אי מהני ט"ע בהכי גוונא כיון שהם שוין כיון דבעלמא ט"ע כה"ג לא מהני גם ל"ל לחלק שהי' להם ט"ע כ"ד אפילו ט"ע גמור לא מהני כיון שהם שוין ודוחק לפרש דברי התוס' דכוונתם ג"כ כמ"ש וט"ע כ"ד הי' כי דברים שוים א"א להיות בהן ט"ע ממש אלא סבר שמכיר ואינו מכיר ואפילו אמר שמכיר ממש מועט הי' דאין זכר בדברי התוס' אלא לחלק בין ט"ע כל דהו וט"ע גמור ופשטא דליסנא משמע שהם הוו בעלמן שלא היו מכירים כ"כ שהוא שלהם לא לחלק בין דברים שוין לשאינם שוין לומר

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

לומר שאפילו אומרים שיש להם ט"ע ממש לא מהני ועוד דהא כתבו התוספות הכא דהא דמהדרים לצורבא מרבנן בטביעות עין היינו בט"ע גמור ובב"מ ד' כ"ד גבי מודה רשב"א בכלים חדשים שטבעתן העין שחייב להכריז הקשו התוס' משמע דלרבנן אפי' לא שטבע"הע חייב להכריז וק' דלא מצינו דאמרו רבנן דבר זה בפירוש ותירצו דמדתנן במתני' כריכות ועגולי' דבילה כו' ואלו דברים שאין דרכן להיות בהן ט"ע משמע בדברי' שדרכן להיות בהן ט"ע בכל ענין חייב להכריז. אפי' שבעה"ע כו' הרי מוכח דאיכא טביעת עין אפי' בשוין דומיא דהכי דמתניתין וחייב להכריז דאי איכו חייב הדרא קושיא לדוכתי' למה תנן דברים שאין דרכן ליתני אפי' דברים שדרכן אם הן שוין פטור דהא הכי מילי דמתני' כולן שוין כמ"ש רש"י בהדיא במתני' גבי ככרות של נחתום ואין לעייל פילא בקופא דמחטא · דע"ש התוס' דאין דרכן כוונתן מפני שהן שוין דז"א דהכי מתני' וציבורות נמי כולן שוין שהגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו אפ"ה לרבנן מהדרי' ואפי' לרשב"א דלא מהדרי' היינו חדשים דוקא הא ישנים מהדרי' אע"ג דשוין :

וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהדיא פי"ד בה"ג המוליך כלי חרס וכיוצא בהן מכלים שצורת כולן שוה אם כלים חדשים הן הרי הן שלו · שהרי הן כמו דינר משאר דינרים שאין בו סימן ואין הבעלים מכירין אותן שהרי אף אם כך זה או לגומית זה שלו או של אחר ואם היו כלים שטבעה"ע חייב להכריז שאם יבא ת"ח ויאמר אע"פ שאי' ליתן סי' בכלי זה יש לי בו ט"ע להראותו לו ואם יאמר שהוא שלו יחזירין עכ"ל הרי מבואר דאפי' בדברים השוין מחזירין בטה"ע ומבואר נמי דמחטין הוי צורת כולן שוין שהרי הרב פסק כרשב"א וכ"כ הרא"ש ז"ל ופשיטא דלא פליגי התוס' עלי' בסברא זו · דעינינו רואות ולא זו שצורת כולן שוה אלמא אין כוונת התוס' אלא שמכירין היטב בלי ספק וכמ"ש בסוף דיבור ולא היו מסופקים כלל משמע דט"ע כל דהו דקאמר פי' שהן עצמן היו מסופקים שלא הי' מכיר אלא קצת ולא כ"כ · וכן משמע מדברי הנ"י שכתב בשמם דלא הוי לכן ט"ע גמור אלא כט"ע דע"ה כו' ולפני זה כתב דט"ע דת"ח מהני משום דמידק דייק טפי משמע דט"ע דע"ה גרע משום דלא דייק ואינו מכירו היטב ומשקר · אלמא גמור ושאינו גמור פי' שלא דקדקו ולא הכירו היטב לא דאמרי' שטעו :

ועוד דאפי' נדחק בכ"ז מ"מ מבואר בדברי הנ"י פ' אלו מציאות גבי כלי אכפריא דלצורבא מרבנן מהדרינן בט"ע וחייב להכריז בב"נ ובבתי מדרשות דשכיחי בהו רבנן · ומתני' דקתני אלו מציאות שלו אחר שהכריז בב"נ ובבמ"ד מיירי כיון דלית בהו סימן אפי' לצורבא מרבנן ליכא למיחש · כן כתבו הרשב"א והרנב"ד בשם הראב"ד עכ"ל הרי מוכח דאפי' מתני' דכל הדברים שוין כמ"ש הוא עצמו גבי ככרות ופשיטא דגם גבי גיזי צמר ולשונות של ארגמן הוי הטעם מש"ה ואפ"ה מהני ט"ע א"כ אפי' נאמר דהכא בחולין הוא פי' הר"ן ז"ל ובב"מ הוא פי' הנ"י הרי שם ג"כ כתב הרנב"ד שהוא הר"ן כנודע וא"כ זכינו לדין אפי' בדברים השוין איכא ט"ע וא"כ איך כתב כאן דלדברים השוין ליכא ט"ע אפי' לצורבא מרבנן אלא ש"מ דאין חילוק זה אמת אלא ט"ע ממש שאומר שמכירו היטב מהני אפי' בדברים השוין :

וכיון דהוכחנו דמהני נמי לשאינו צורבא מרבנן נמי מהני באיסורא דלא שאני בין ת"ח לע"ה אלא באבידה דחיישי' דמשקר אבל באיסורא דלא משקר אפי' בע"ה מהני כמ"ש הר"ן שם בהדיא ופליג על ר"ח דאמר דוקא בצורבא מרבנן מהני באיסורא :

אלא דקשיא לי טובא הא דאמרי' פ"ק דב"מ גבי רבב"ח אירכסא גלימא בי דינא ואמר אי סימנא אית ליה בגויה אי ט"ע אית ליה בגוי' ואהדרי' ניהליה א"ל לא ידענא אי משום סי' אהדרוה ניהליה וקסברי סי' דאורייתא אי משום ט"ע ודוקא לצורבא מרבנן אבל איניש דעלמא לא אלמא אפי' באיסורא לא מהדרי' כ"א לת"ח :

והדר אפשר להרך לפי מ"ש התוס' גבי בכלי אכפוריא דרבנן סברי דאפילו כלי אכפוריא מהדרי' ומציאין ראיה מרבב"ח דאהדרי' לי' גט אע"ג דודאי דלא שבעה"ע דלא משהי איניש גיטא גבי ע"כ א"כ הי' אפשר לומר דבלא שב"ע אפי' באיסורא לא מהדרי' כ"א לת"ח אבל ע"ה אע"ג דמהימן מ"מ אפשר דטועה הוא :

אלא שמצאתי שפסק הב"י בהדיא כרשב"א דלא מהדרי' אפי' לת"ח אלא בשה"ע דלמא אפילו לצורבא מרבנן לא קים לי' בלא שבעתן וכתב דבאיסורא מודה רשב"א דדייק טפי הת"ח ובודאי קים ליה שפיר אע"ג דלא שבעתן העין א"כ אין ראיית התוס' כלום דרבנן פליגי אפי' בלשה"ע דלמא לקמן אפי' כרשב"א אתי כו' ואיסורא שאני ואפשר דהכי לא ס"ל כתוס' · ואין להקשות דמ"מ התוס' פליגי אב"י כיון דלדידהו הוי לרבנן בלש"ע כמו בש"ע ובשניהם מהני ט"ע ואי ס"ד דס"ל כב"י דבאיסורא אפי' בע"ה מהני א"כ לקמן בעובדא דרבב"ח דאתיא כרבנן אמאי לא מהני כ"א בת"ח הא לרבנן אין חילוק בין שב"ע ללא ש"ע י"ל נהי דבת"ח ס"ל לרבנן דאין חילוק מ"מ בע"ה יש חילוק אפי' באיסורא לא מהני בלש"ע · ובשה"ע מהימן הע"ה באיסורא ולא בממונא אבל לצורבא מרבנן לא ס"ל לחוי לחלק בין איסורא לממונא :

אלא שא"א לומר כן שהרי הר"ן בחולין כתב בהדיא בשם הרשב"א דגם באיסורא לא מהני בלא שה"ע אפי' באיסורא דרבנן כ"ש באיסורא דאורייתא :

ואין לדחות דס"ל דרבב"ח לאו שליח הוי כפירש"י אלא גט של עצמו הי' ולכן דוקא צורבא מרבנן דמבואר מדבריו דבאיסורין אפי' בשל עצמו מהימן כמו הכי עובדא דשמעתא דשל עצמן הי' כמ"ש ראי' מסומא שמותר באשתו ובשל אחרים אפי' במציאה ע"ה נאמן כמ"ש בהדיא · וי"ל בדוחק דקי"ל דהאי ודוקא לא קאי אגט אלא במציאה בעלמא · אבל הרא"ש ז"ל כתב פ"ק דמציעא גבי מצא גטי נשים דלא מהדרי' גט בסימני' דלאו סי' לאו דאורייתא ולצורבא מרבנן מהדרי' בט"ע דט"ע עדיף מסימנים אלא דלא מהימנינן דקושטא קאמר כ"א לצורבא מרבנן דוקא עכ"ל הרי מבואר בדבריו דגם בגט לא מהדרי' כ"א לת"ח ומ"מ מוכח מדבריו דגם ע"ה אית ליה ט"ע אלא דלא מהימן כדקתני בהדיא האי טעמא וכ"כ בהדיא פ' כל הגט והביא ראי' מחולין שהבאתי לעיל וע"כ צ"ל כן לכ"ע דאל"ה איך מלאנו ידינו ורגלינו בב"ה שמשיאין אשה ע"פ ע"א דעלמא וע"פ אשה בט"ע שמצאו א' מת תוך ג' ימים ואפילו הן ע"ה אלא ש"מ דגם ע"ה יש לו טביעת עין אלא שאינו מהימן אבל בי תרי נאמנים · ועוד מיהא או אשה שוי' רבנן כבי תרי מטעם חומר שהחמרת עלי' כו' אבל גבי גט ע"א אינו נאמן לכן אין השליח נאמן בט"ע · אם אינו ת"ח ומ"מ ת"ח נאמן אע"ג דבעלמא ע"א אפי' ת"ח אינו נאמן אבידה שאני כיון דאין אחר לפנינו שיאמר שלו · ואפי' אם אומר גם אחר אפ"ה ת"ח מהימן טפי כיון דאין א' מוחזק דע"כ צ"ל כן דה"ע דאבידה שנאמן ת"ח יותר ממקום אחר שהרי אפי' בשלו נאמן :

ומ"ש צריך לדקדק הא דכתב הרא"ש פ' כל הגט דע"ה יש לו ט"ע והביא ראיה מחולין דכ"א יש לו ט"ע וכ"כ התוס' שם וע"כ כוונתם על הא דקאמר תלמודא איך סומא מותר באשתו וב"א בכסותיהן וא"כ כיון דמהכא מייתי ראיה הא התם מהימן אפי' בשלהם ולמה גבי גט אין נאמנים אפילו בשל אחרים · וצ"ל דודאי ע"א נאמן באיסורא בדבר דלא איתחזק איסורא שהרי האמינה התורה לכ"א בכמה איסורים היכא דלא איתחזיק איסורא אפי' שאין בידו לתקנה וכמ"ש רש"י והתוס' ריש פ"ק דגיטין אבל היכא דאיתחזק איסורא כגון גבי גט דאיתחזיק איסורא דא"א אינו נאמן ואפשר דגבי בשר שנתעלם מן העין כיון דלא איתחזק איסורא ונתינה שנמצאת הוי ספק איסורא ספק היתרא מודה הרא"ש דאפי' ע"ה נאמן או אפשר כיון שאין בידו ולא ידעי' אם של זה אינו נאמן הע"ה לומר שיתנו לו · ועיין ברא"ש פ' הניזקין שם חברו יחדיו כל דיני נאמנות ואין כאן מקומו · ומ"כ מצאתי בב"י סי' קל"ב בא"ח הביא הרבה מדברים אלו שכתבתי בשם הפוסקים ז"ל :

כללא דמלתא בהא סלקי' ובהא נחתי' דכל אדם יש לו ט"ע אפי' בדברים השוין כגון ככרות של נחתום וגיזי צמר ומחטין כי שב"ע וכמ"ש הרמב"ם · וא"כ כיון ששני עדים מעידים כאן בדבר ברור ואמרין כי ברור ומבורר להם כשמש שזה זקנו ממש הי' אפשר לסמוך ע"ז · ואל"ל שא' מעיד שנתן בו עיניו מחיים ושבעתו עינו וגם מכירו עתה היטב ובמיתה אפי' א' נאמן :

ומוכח בחולין דאפי' בחתיכת בשר איכא ט"ע וכן מתוס' דאלו מציאות קתני חתיכות בשר ואפ"ה כתב הרשב"א דצריך להכריז בבה"כ ובה"מ וכ"כ הרשב"א בחידושיו דט"ע מהני באיסורא אפי' לע"ה ומוכח בהדיא דאפי' בחתיכות בשר ופקוע תכלת · ומשמע שם דלאו בבשר שנתעלם מן העין לחוד אלא בכל איסורי' שריכין ומכה שלימה שהיא ביד הנשים או חתיכה של נבילה ושל דג טמא בזמן שמכירין בט"ע הרי דסמכי' אט"ע אפי' באיסורא דאורייתא ואין שום פוסק שיכתוב שיהיה לו דוקא סימן מובהק בחתיכה אלמא אע"ג שכל החתיכות שוות שהרי נתערבו אפ"ה סמכינן אט"ע ואע"ג דאיכא למדחי דהתם נמי איסורי' דרבנן היא דמדאורייתא חד בתרי בטל מ"מ ברור הדבר דאפי' לא נתערב אלא חד בחד אם מכירו כשר · ומעשי' בכל יום יוכיחו :

ולפ"ז מ"ש הא דכתב הרמב"ם פ"ב מה"ג דאם נפל לים והעליהו מצודה והעלו אבר ממנו דא"א להיות בלא אותו אבר משיאין אשתו והקשו עליו דכמה שמא אבר אחר הוא · והשתא א"ש דמיירי דמכירין האבר בט"ע ואל"ל שהי' לו בו סימן מובהק שזה אינו נזכר בדבריו ובתשובה אחרת דחיתי דאפשר דט"ע לא מהני התם באבר א' משום דלאו טביעת ואמרו בדדמי כמ"ש הרא"ש ז"ל אלא שנראה דהרמב"ם לא ס"ל חילוק זה של הרא"ש כי לא הזכיר סברא זו שום פוסק כ"א הרא"ש והרז"ה ז"ל · ועוד נלע"ד ראיה ברורה מדאמרי' פ' האשה שלום גבי ההוא גברא חרוכא דקאמר רבא דאורייתא שריא דגברא חרוכא ופסחא דידא מאי כיהי ור"ח ב"א גברא חרוכא דלמא איניש אחרינא אתי לאכולי' ואכלתי' נורא ופס ידא נורא אסלי' ואתיליד מומא בבעלה ומשום כסופא עריק ואזיל לעלמא ויש לדקדק מאי דייק רבא מפס ידא הא פס ידא לא מעלה כלל · ואדרבה פס יד מורדת דהא ע"כ לא הוי מוכח שהפס יד בא מן גברא חרוכא דא"כ לא תירץ ר"ח ב"א כלום וא"כ אדרבה נראה דהפס יד מאחר הוא אלמא מוטלת בחמורה ולא נשרפה כשאר איברי' הגוף וכיון דגם אחר הי' כאן למה נתלה בבעלי' ועוד דלמה לי' לר"ח ב"א לתרץ כלום על הפסיד לימא דגם הפס יד מאיניש אחרינא אלא ע"כ כדכתבתי דנראה דמאחר הוא אחר שנחלקה מהגוף א"כ הביא רבא ראיה לסתור זה יש לתרץ דר"ח ב"א רוצה לתרץ דאי איתא דהכל מאחר הוא א"כ בעלה היכן הוא ולמה רץ וברח ולא חזר ע"כ תירץ משום כסופא :

אבל יותר נראה דהפס יד הי' ניכר בט"ע דמתנא הוא וא"כ רבא ס"ל כיון דע"כ הפס יד דבעל הוא אם לא נשרף הבעל איך נחתכה ידו הא מגברא חרוכא הוא שנשרף כל הגוף ונשאר הפס יד ור"ח אמר דאין ראיה דשמא אחר הוא · ופס יד דבעלה מומא אתיליד בי' משמת בשלת האש כשברה או נקטעה ידו כנ"ל פשטא דשמעתא אלא שמדברי הנ"י לא משמע קצת כן · ולפי פירושינו יש ראיה דאיכא ט"ע באבר א' דרבא ור"ח שניהם מודים דודאי ממנו אתא :

והא דתנן אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואמרי' פרצוף בלא פדחת · פדחת בלא פרצוף אינן מעידין היינו שאין מעידין על צורתו שאם נמצא

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

כשלא פרצוף פנים בלא פדחת או איפכא · ורוצה להעיד שזהו צורתו אין מעידין דא"א להכיר צורת אדם בלא שניהם כדמוכח קצת הכרת פניהם עמהם גם · אלמא שהכרת פנים קאי דכשאין שניהן קיימים נשתנה את הצורה · ואפשר שאחר הוא ונשתנה צורתו לצורת זה שהיא אבל אם מכיר הפדחת בפ"ע שאומ' שברי לי שזהו פדחת של פלוני לא מחמת צורת פנים אלא זהו פדחתו שמכירו בפ"ע נאמן כמו בשאר אבר א' שנאמן כמו שכתבתי לעיל :

וכן מ"ש ר"ת דאם הגוף שלם ואפי' אם אין שם פרצוף פנים עם החוטם יכולין להכירו בפ"ע משמע הא אם הגוף שלם אין כאן ט"ע התם נמי אצורתו קאי דהא קא' אמתני' אין מעידין אלא אפרצוף פנים עם החוטם בשאין שם כ"א הראש וכו' אבל כשהגוף שלם או ע"י הגוף יכולין להכיר גם צורת · וזהו ט"ע דכל דברי ר"ת וכיוצא בזה קצת פי' מהרי"ד כהן בתשובתו ואפ"ה גם בזה הי' אפשר לסמוך עליהם פשיטא דבזה לא שייך לומר שנשתנה :

אך כשנדקדק בנידון דידן אין עדות זה מועיל כלום שהרי לא הגידו שהי' זקנו מחובר בו אלא שהי' מונח אצלו ומאן לימא לן דמן האיש שהי' עצמותיו מפוזרות בא · דלמא העצמות מאיש אחר הן וגם י"ל שזקנו ממנו הי' כאן ונחתך ממנו גם הסבר כי הא דאמרי' פרק האשה שלום גבי חשיא גבלא חבולה דלמא איניש אחרינא אתו לאכולי' כו' לפס ידא כו' אלמא תלינן שמא מאחר הוא ולקמן ניישב זה אי"ה :

ועוד דקשה לסמוך ע"ז דכבר כתבתי בשם הרשב"א דבעינן שב"ע היטב לענין מקשר אפי' בכלי כ"ש בחתיכה בשר ופקיע הכלת עכ"ל בחידושיו · וכ"ש זקן דלא שייך בי' ט"ע כולי האי ועוד דכבר כתב רש"י ז"ל פ"ק דב"מ גבי רבב"ח דט"ע דגט הוא דמכירו בכתב ידי הסופר והעדים ומדת ארכו ורחבו משמע קצת דגם ט"ע בעי קצת סי' כגון אורך ורוחב וכן פירשתי בתשובה א' דברי ר"ת שכתב דניכרו בט"ע ע"י סימני הגוף · ואכ"מ א"כ בזקן זה שמא נתמלא הי' ארוך יותר ונאבדו ממנו קצת שערות · ונשברים הם עתה שהוא של זה האיש · ועוד שלא מצאנו לראשוני' בהדיא דסמכי' אכה"ג · ואם הם בני אדם אנו כו' ומי יכול לסמוך באיסור א"א על סברא כזו עדעת עצמו · ואצ"ל שאנו מדמין קשה לעשות מעשה :

אבל נראה עוד לחפש ולהתיר לה היתר ע"פ הדברים אשר העיד כהר"ר משה בשם בעה"ב הבא ממדינת פיהם ועפ"ה הדברים אשר הגיד הפרי"ץ כשמצאו העצמות ובהצטרפם שניהם יחד קרוב הדבר שילא משפט לאורה כשנדקדק בלשון הבעה"ב שאמר שנתן לו מעות להוליכם בקשה שיחזור עמו לק"ק כי"א שטעטי"ל שז"ל האב איך איהם גיבעטין ער זאל מיט מיר ווידר נאך ק"ק כ"ם רייטען שלשון ווידר משמע שהיו כבר בכ"ם ועתה מבקש שיחזור לשם · א"כ הי' ידוע לבע"ה שהי' בכ"ם ובא לכאן ואם אנשי כ"ם יעידין יבידון שבאותו זמן לא הי' אצלם איש יהודי אחר שילא מאתם ע"ז הדרך כ"א ר"א זה א"כ ברור שהיא זה והוי כמו יודי שילא מעיר פלוני משפחין באותה העיר אם לא ילא משם כ"א זה · ובנדון זה לא צריך סימנים מזמן רב וכמ"ש קצת גאוני האחרונים שצריך סימנים מזמן ארוך · עם היות כי יש לדון ע"ז ואכ"מ מ"מ בנדון זה משמע שכשאו ונתנו עם העד ודרשו וחקרו ממנו שהוא ר"א מק"ק שכייטך ואם היתה כוונת העד שהי' מק"ק כ"ם מימים קדמונים פשיטא שהי' סותר דבריהם שא"א לומר שהוא ר"א שהרי מכמה שנים ילא זה מאצליכם ור"ה הי' מקורב אצליכם · ואפילו אם נאמר שהעלימו ממנו ולא הגידו לו שהי' ר"א אצלם בקרוב מ"מ הרי שאלוהו על מלבושיו · ואם הי' בימים קדמוני' אצלם למה לא השיב איך אתם מכירים ראי' ממלבושיו שהי' לבוש בהן קודם זמן רב וזה פשוט · ועוד שאין הדעת נוחה שיאמר היודי שיחזור עמו למקום שהי' שם מימים קדמונים · ואפי' אם אין בנתיים כ"א כמה שבועות איך אומר שיחזור כיון שאינו בא עתה משם · ואפשר שהי' בכמה מקומות ובא עתה ממקום אחר ואיך אומר לו שיחזור שמה והי' לו לומר לכל הפחות במקום שהייתי כבר זה ימים · ובייחוד לא"ש שהי' בעיניו כמשתגע אבל שיחזור משמע חזור לאחוריך ממקום שבאת ומ"מ נכון הוא לחזור ולחקור מן ר' משה שיפרש דבריו איך אמר העד אבל אם א"א לחקור יש לסמוך דודאי אין לו פי' אלא כמ"ש וזה רחוק שהרי משה אמר בלשון שהוא זה · וכל מה שדרש מן הבעה"ב העלים ממנו הדרשה ולא הגיד לו מה היה דורש ולמה נלאה בשאר ידבר גם רחוק שזה האורח הבא אצלם ידע שהי' זה אצלם כבר ואפשר שהוא עצמו לא הי' בכ"ם מעולם · ועוד נוסף על הכל דהיינו מוכרחים לומר שהי' זה האיש מימים רבים בכ"ם והלך מאתם ובתחלה בכפר זה ימים רבים עד בא ר"א והשאיל לו בגדיו שאם הלך למקום אחר ושוב אחר ימים רבים לכפר איך אמר שנחזור לכ"ם והלא בא ממקום אחר א"כ כשהה ימים רבים · ואיך לא שמעו ממנו עד הנה הרי מוכח מדבריהם כי הכפריים אלו שכינו אצלם וגם הם שכינו לכפר · ונשתקע הדבר ולא נאמר · ולפ"ד בהוכחה זו לצד שני בלא חיפוש אפי' מכמה שבועות לפני יציאת ר"א מכ"ם כ"א לחפש שמא אחר יציאת ר"א יצא גם הוא ומלא את ר"א ושאל ממנו בגדיו ואין לדחות דגבי דידי' הוא מ"מ אפשר שזה הבעה"ב שמע ממנו בלשון שבא מכ"ם ואמר לו חזור לאחוריך א"כ אין מדבריו ראי' כיון שהי' בטירוף הדעת · זה אינו · שכבר השרישוני הרמב"ם והרא"ש ור"ם מלובלין ז"ל שאין לדרוש ולדקדק הרבה בעדות נשים · ולהם כולא עדותו מחזקתי כיון שלא פ"יזה אמריי"ע הדבר שפ"ל ועמד על הדבר · ואפשר שהגוים הגידו לו לבע"ה שילא מכ"ם ובא לכאן ונשתגע ואע"פ שהרי עשם שעד לא דקדק מדבריו אלו שהוא ר"א משכייטך אלא מן סימני אחרו

ומלבושיו מאן לימא לן שהשיבה דעתם על כך לדקדק מה שדקדקנו · ומי שהוא בקי בדברי התשובות ביחוד בתשובת אחרונים יראה איך הם מדקדקים ונושאים ונותנים מדברי העדים דבר מתוך דבר מחמת דקדוקים וקושיות שכך היתה כוונת העדים הרבה יותר ממה שדקדקנו כי אנן מוכרחין ועושין לחפש בזכות העגונות :

וא"כ כיון שעכ"פ האיש המשתגע הי' זה ר"א משכייטך בא לדברי הפקיד שהם בקשו ממנו היודי א' בא בעד חותו בבקעה זו שראינו עצמותיו ונקברו והראה להם ואח"כ הגיד להם מעצמו שהי' מקצב בכפר שלו זמן רב והכפריים העידו עמו ושאר דברים הנה הגיד שזה היודי שהי' משתגע ומקצב בכפר הן הן עצמותיו · ולענ"ד ברור שהפקיד הוא מסל"ת גמור כיון שהם לא שאלוהו כלום ולא בקשו לידע מי הוא רק היודי מת בכאן שיראה עצמותיו והוא הגיד מה שלא שאלוהו פשיטא דמסל"ת הוא · כיון שאין משיב על השאלה · גם אין כאן שאלה ואע"פ שדברים אלה הכל מאמתן מ"מ הפשתי בתשובת האחרונים וכולם הסכימו בדעת א' כדברי והרב מוה' בצלאל אשכנזי ז"ל בתשובותיו סי' כ"א כתב אם לא שאלו על האיש עצמו אלא על ד"א מקרי מסל"ת ונתן טעם לדבריו דבירושלמי לר"י אפי' אם שאלו על האיש עצמו כל שלא הזכירו לו האשה כשר ובתלמוד דידן לחד מ"ד כשר אפי' במתכוין להעיד ונהי דלא קי"ל מ"מ הבו דלא לוסיף עלה דדוקא בבא לב"ד ואמר איש פלוני מת או בשואלים אותו איש פלוני · אבל בשואלים אותו ע"ד אחר ובכלל תשובתו השיב ג"כ על האיש הזה שמת הוא שפיר מסל"ת · והכין דייק לישנא דר"ל כל ששואלין אותו כו' · ובזה נחלק על רבו מוהר"ר דוד בן זמרא ז"ל שאמר אפי' א' ששאל יודי לגוי בני ספינות שהי' בהם יודים אם אמת הדבר שבאו לסטים על הספינות והרגום כיון שלא שאלו על היהודים אע"פ שהשיבו הגוים בתשובתם שגם היודים נהרגו · כיון שלא שאלום עליהם עצמן ומסיק אח"כ שלא מלאו לבו להקל בערוי' החמורה נגד רבו ומ"מ חילק דבנידון דידי' מודה רבו דהתם אף שלא שאלו היודים בפי' מ"מ כיון שהוא מפורסם שהי' בהם היודים אם שואל על כלל הספינות יש בכלל מאתים מנה · אבל בנידון דידי' שלא שאלו אלא מה חידוש מהספינ' ההולכת ולא הזכיר אנשים כלל כשר · דדילמא הי' לו סחורה בספינה ועל סחורתו שואל ואינו שואל על היודי למה שמגיד מהיודי הוי מסל"ת גמור עכ"ל כ"ש הכא שאין כאן שאלה כלל שאין דורש ואין מבקש ממנו להגיד לו כלום מי הוא כ"א להראות עצמות יודי שידוע להם שנהרג בכאן והראה להם ואח"כ הגיד להם דברים רבים מן זה הנפטר ולא עוד שלא הגיד להם שזה הוא היודי אלא הי' פשוט אצלו שהם יודעים שהוא זה רק הגיד שהי' זה היודי ימים רבים בכפר שלו · ושלא הי' לצרכו בכך ושאר דברים שאפשר מצינו אשר נראה מדבריו אשר זה היודי א"כ פשיטא נראה שאין כוונתו להעיד :

וגדולה מזאת העיד החכם מהר"ם די מודינא ז"ל בתשובת השייכים לסדר נשים שאלה ב' על שאלה מהספינות הנזכר לעיל שאשר מהור"ר דוד בן זמרא כנ"ל הוא הי' מן האוסרים תחלה דבכלל מאתים מנה ועכ"ז עשו מעשה והתירום · הרי אע"פ ששאלו אם נהרגו האנשים בספינה הואיל ולא שאלו על היודים מה שמגיד הגוי שלא שייך לשאלה הוי לפ"ת ועיקר ראיותיו בלא עלינו אלא א' חבירנו ששאלו על פלוני אבל לא כששאלו על פלוני והשיב על איש אחר · וכ"כ בתשובי שאלה כ"ז · דנראה מן הגמרא דפריך והא איש חבירנו דדוקא משום ששאלו עליו לא הוי לפ"ת אבל אם הי' מגיד דברים אחרים שאינן מן הענין שהוא לא הי' מקשה התלמוד מדלא פריך והא הם שתחילו לדבר ע"כ א"כ גם אנו נוכל לדקדק מזה דדוקא אם שאלו עליו · הא אם בא שלא מחמת השאלה ואינו תשובה על השאלה ואין כאן לדקדק וכ"ש שלא הי' כוונתם להודיע מי הוא רק סיפור דברים מעניינו הוא עדיף בלתי ספק מכל השאלות הנ"ל וגדולה מזאת התיר מהר"ם די מודינא אפילו היכא דשאלו לו ממש על איש זה והשיב גם על איש אחר הוא מסל"ת :

גם החכם מהר"ם אלשייך ז"ל בסי' קי"א התיר בגוי מסל"ת ששאלוהו מה חדש הי' בספינה והגיד שנטבעו ומתו אנשים גם היודים והשיב הרב כיון שלא שאלו ממש על היודים דאין בשאלת מה חדש בספינה אם מי אם מת · דאפשר ששואל אם הגיע למחוז חפצה או שאלה אחרת · אלא שבהשתלשלות השאלה מענין לענין בא על אותו ענין הוי מסל"ת והביא ראיה שהי' מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושי' ונתן לה קידושי' ולא פי' דקי"ל והוא שעסוקי' באותו ענין אבל מענין לענין באותו ענין הוי כענין אחר · ולאו לעיקר מלתא חשבינן לה והאריך בזה כ"ש בנ"ד שסיפר מה שלא בקשו והכל שלא כענין ושלא ע"פ שאלה דהתם יש יותר לע"פ לחוש שמא מרגיש הגוי דמה לו ליודי לישאל על הספינה אם לא מחמת היודים שהיו בתוכה דודאי אם לא היו שם יודים לא הי' שואל · דספינה דטבעה קלא אית לה ודאי שאלתו הוא אם נכללו היודים שבתוכה דמה לו על הגוים וכ"ש אם שואל על יודי א' אם מת אפילו על פלוני והוא משיב גם אחר פשיטא דאיכא למיחש דמשקר · כיון שהיודי רוצה מיתת פלוני אודיע לו עוד מיתת א' להקניט או להעיד או שאר דברי שקר אפ"ה אם אין לנו אלא מה שאמרו הגוים איש פלוני ששואלים אותו על פלוני לא בעי"א כללו של דבר כל מה שמגיד שלא מענין השאלה הוי לפ"ת אפי' אם משיב ע"י שאלה כיון דאפשר לפי שאלתו שלא שואל אם מתו כ"א על ד"א הרי כ"ש הכא דודאי לא שאלו לא על המיתה ולא מי הוא אם מענין לענין באותו ענין נודע לנו מי הוא אין כאן בית מיחוש וכן בתשובת הרב הב"י ז"ל מוכח כן ואין להאריך כי זה אין ספק בעיני כלל :

ועתה

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

ועתה לבאר מה שיש לספק הרבה בפיקוח בזה הנדון ונאמר דאם באנו לספק בזה שמא מה שהגיד הגוי שהטיבו עמו הכפריים וגמלו עמו חסד שלא הניחוהו לעולם בלא לחם · א"כ שמא להתפארות אמרו שהם גומלי חסד ומטיבים עם הבריות והוי קלא כמו קומנטריסין של גוים ואין לנו להאריך בזה הנה גם זה הספק יש לברר שאינו כלום דכ"ש הטור דמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל דוקא אם אומרי' הערכאות שנהרג על ידם הוי תפארת להם מן האדם · אבל אם אמרו נהרג בדין שלא על ידם לא מיקרי שייכו כיון שאין זה תפארת להם כ"א לאחרים ואפילו לדברי הטור שהעיד בשם הרא"ש הכרא מדבריו דאפילו שלא על ידם מקרי התפארות היינו בערכאות דכשאר מהערכאות הורגים הוי חיזוק והתפארות לכל הערכאות כמ"ש הב"י · אבל הכא אין התפארות לו שהכפריים שלו הטיבו עמו · אדרבה העיד שהי' היהודי בכפר שלו שלא ברצונו והוא אדרבה לא רצה שיחזיקו אותו · פן יאשמו הכפר כמבואר בעדיות ועוד דכ"כ מהר"ם מרוטנבורג ז"ל בתשו' מיי' שמשלת אזכנו על צדי צדדי כו' דבעינן מוכח מילתא שוכח דהגוי לשם זה נתכוין כגון קומנטריסי' דאמרי' בגמרא עבידי לאחזוקי שקרייהו דרגילו גוים בבכי שהערכאות רגילי' להתפאר בדברים כיוצא באלו · אבל הכא מאן לימא לן דלהכי נתכוין ואח"כ מצאתי כל דברי בכוונתן בתשובת הב"י תשובה ד' בגוי מסל"ת ועוד דמלתא מעיקרא ליתא דלא אמרינן התם כה"ג אלא היכא שמיתת היהודי או הריגה שמגיד הגוי הוא לו תפארת ובזה כגון ערכאות משבחין עצמן שהרגו ודנו כמשפט והוא תפארת להם שעושים וכן גוי דא"ל לישראל קטול אספסתא ואי לא קטילנא לך כי היכי דקטלי' לפלוני הכא הנדחו בהריגתו היהודי הוא לו תועלת למרות אימתא אבל הכא מה תועלת והתפארות לו במיתת היהודי ואדרבה שאומר אמת שהן אלו העצמות למה הגדיל חסדו באלו שעצמות היה לו להתפאר כשהוא ביודי שהי' משתגע והם הטיבו עמו אדרבה המיתה מוכחת שלא הטיבו עמו שהרי מת מחמת רעב כאשר הגיד בעצמו שהוא הושב שמחמת שנתעלף ברעב מת וז"פ אחד · ומטעם זה נמי אין לספק שמא הגוי אמר זאת כדי שלא יחשדוהו היהודים שהוא המיתו · או משעבדיו כיון דלא מוכחא מילתא דלזה נתכוין וראיתי בתשובת הב"י שכתב כמה פעמים שלא לחוש ולעשות בפיקות כלל בדברי העד אם משמע דבריו כדאי להיתר לא מחמרי' ועוד דגם זה מה הי' לו לגוי להרבות בדברים ולגלות שזה היהודי וכאן בזה אצבע בין שיניהם שהי' מחזיק עצמו בכפר שלו זמן רב מזבח היחה לו שמחיקה · שהלך לו היהודי כאשר הגיד שלא ראהו אותו עוד או שאים אחר שבא מעלמא אפי' כאמר כיון שידוע הי' ליודי שנאבד פה יודי ולסרחות עצמותיו התכלל עצמו כ"ש היה להשמע ולא לסרחותם כלל ולומר שאומר אחיכם אני · ומה לכם פה ומאן יימר שנאבד יודי כאן כלל ואין להאריך בזה בלא צורך כי בלתי ספק שאלו התשובות אין בהם ממש :

גם אין לספק מאן לימא שזה כ"א אע"פ שע"פ עדות שבע"ה ממדינת פיהם היה כ"א כשהגע בכפר מ"מ דילמא הוא אזל לעלמא ואיכא אחרינא אתי ועשה נ"כ כמעשים אלו · לפע"ד לא יסתפק אדם בזה כיון שידעו בודאי שזה כ"א הי' בכפר ועשה כן וכן ועתה בא גוי להגיד שזה היהודי שהי' בכפר זה ועשה כך וכך מת · אמרינן ודאי זה הוא ודמיא ממש להאי עובדא דגמ' בגוי שסיפר יודי שנתלוה עמי בדרך מת והשיאו את אשתו כיון שיודעים בודאי שזה היהודי נתלוה עמו לא אמרי' כאי אזל לעלמא ואחר נתלוה עמו אלא אמרינן כיון דראינו שזה נתלוה עמו ואם הגוי מגיד שמת ודאי כוונתו ע"ז ה"נ כיון שהגוי אומר שזה שהי' מחזיק עצמו ושוהא זמן רב אצל הכפריים בכפר שלו מת וידעינן שזה הי' שם ודאי כוונתו ע"ז ומה לי שנתלוה עם הגוי בדרך או נתלוה עם הגוים בכפר וכי תימא אם כן לא דתניא בתוספתא' יודי שיצא מעיר פלוני מת מחפשין באותה העיר אם לא יצא אלא הוא תנשא אשתו · ולמה לי חיפוש כיון שידעי' שזה יצא ודאי כוונתו ע"ז לא הוי דהתם כיון שיש הרבה יודים בעיר והוא אין אומר בהם פי' בעולם אלא שיצא · ושפיר שכמה בני אדם יוצאים מהעיר בכל יום אבל נתלוה לגוי לא אמרינן שנזדמן עוד ישראל ונתלוה באותו פעם לזה הגוי דוקא כיון שלא הוחזק אחר שנתלוה כ"א זה ופשיטא דכה"ג לא אמרינן דכמה יודים מתלוין עם גוי זה בכל יום ה"נ לא אמרינן דכמה יודים באים ומתלוים עם אלו הכפריים בכל יום וכיון שלא הוחזק כ"א זה אמרינן הוא הוא ואת"ל דשכיחי כל יומא יודים באים · לזה הכפר ליסא וליתן ולא דמי לגוי שכל אדם יתלוה לזה הגוי דוקא מ"מ כיון דכל ישראל אשר קביעות זה הכפר הרגילים להיות בזה כפר לא נעדר מהם איש אלא חיישי' שמא מעלמא אתא אדם שאינו רגיל בכאן ליסא וליתן וכיון דלא שכיחא שיירתא לכאן דלא מיקרי שכיחא שיירתא אלא מקום שווקים כגון היכי דמזבני כיתנא כמ"ש הפוסקים וכמו שהארכתי בתשובה א' מכמה ראיות א"כ ממש דומה לנתלוה בגוי וכי כל אדם יבואו לזה הכפר דוקא וכיון דאינו מצוי לא חיישינן דהא פשיטא דגם התם אפשר שנתלוה אליו יודי אחר אלא שאינו מצוי ה"נ כ"ש ואפי' את"ל דמצוי הכא יותר שבא א' מעלמא ליסא וליתן מ"מ כיון שהוא אומר שהיה עובר זמן רב בזה הכפר בלא מו"מ רק הלך וחזר פשיטא דלא חיישינן וסל"ל דלא אמרינן שנזדמן להם מעלמא ונשתגע ג"כ ובאותו הזמן דוקא ושאל נ"כ הדרך על פלין וקובין פלין כמו ששאל המשוגע האחר והלך בדרך וחזר ובא לכפר והלך. מניח לבית הכל כאשר עשה הראשון ויותר פשיטא דסימנים אלו עדיפי הרבה ממה שנתלוה הגוי עם היודי לבד ומדברי הגוים והפקיד מוכח בפירוש במעט עיון כי על משוגע אחד ידברו שסיפר הפקיד מעניינו כמעט הכל מה שהגידו הכפריים וכאלו עינינו רואות מה מעשיהו ובלתי ספק דליכא למיחש לזה :

גם אין לספק דשמא הפקיד מגיד זה מתוך הלומד דמסתמא זהו מטעם בגדיו או מסתמא כיון שלא נאבד אחר וגם שהי' הולך בדרך זה תמיד והי' רעב וצמא · גם זה אינו כלום ממ"ש לעיל שהוא משוע בכל התשובות לא חיישי' לכה"ג דמסל"ת מה שהוא מגיד הוי דבר ברור ומסתמא עמד על הדבר שפיר ואין להאריך בזה · ולענ"ד יש לספק קצת במה שהגיד הכפרי שסופר של הפקיד אלא שעצמות לבד ושאל היהודי נכפרי האיך אתה יודע שהוא זה היהודי והשיב לו שיודע מסברא שלא נאבד אחר גם מחמת בגדיו וכיון שכן הוא אפשר דגם הפקיד אינו יודע יותר כ"א מטעמים אלו מ"מ לא מחמרינן בעגונה לדקדק הרבה ואמרינן הכי דהכפרי אומר כן מסברת עצמו הכא הפקיד חקר ודרש ועמד על הדבר כיון שהוא מספר בדבר ברור ואינו מספר מעשה שהי' שמצאו עצמות והוא שופט במין שכלו שזהו מסתמא בדבר ברור תמיד והמעיין בתשובת האחרונים ימצא דבר זה לאלפים · ולפי היתר זה צריך שאלה מצד כ"ש שיודעים בודאי שבזה הזמן לא יצא אדם מאתם לדרך כפר זה עוד יש לצדד להיתר מחמת הבגדים בלא שום שאלת מצד כ"ש דמצאתי שכבר הארכתי בכמה תשובות בראיות חזקות דלא חיישי' לשאלה למסקנת התלמוד ולא נמצא כן בשום פוסק מפורסם מהראשונים בביאור אדרבה בהרבה מהם מבואר להפך כ"א בדברי האחרונים נמצא זאת ואפי' מאן דחייש לשאלה מ"מ מודה דלא דברו חכמים מעולם ולא עלתה על לבם לחוש לשאלה כזו דלא שכיחי שהרי מבואר בתלמוד דדברים דאין דרכן להשאיל לא חיישינן ואע"ג דהתלמוד לא הזכיר כ"א כים ואפונדא ומצאת הכא כבר כתב רש"י דכלי תשמיש ביתו כתיבה וכיוצא בזה אין דרכן להשאיל ולא חיישינן לשאלה לכך כתב התוס' בשם ריב"א דכלים דאין דרכן להשאילן לא חיישינן לשאלה · ועוד נראה נמי דאין דרך להשאיל כובע שעליו בדרך דלא קני לי' גופי' בלאים וא"כ מי הוא זה שתכנוס סברא זו בלבו לומר כי האורח ההולך בדרך יפשוט את בגדיו מלאשו ועד רגליו וישאילם לאחרים · ופשיטא דהמעיין בסברא זרה כזו אין רוח חכמי' נוחה הימנו · ולמכירה ולחליפין פשיטא דלא חיישינן כאשר עלה על דעת חכם אחד דלא די לנו בלעגר מ"מ חכמי' אנו באים להוסיף והוכחתי בראיות ברורות דאפי' מאן דחייש לשאלה למכירה לא חייש דאוקי כלים בחזקת מארייהו קמן · ועוד דגם בזה פשיטא דאין דרך להחליף בגדי עצמו השייכים לגופו ולמוכרם · הכא יש בזה עוד אלא לדחות חששת שאלה דהא הקשה ר"ת ז"ל פ' כל הנשבעין ד' מ"ו ד"ה וקשה דאגדתא דמשמע דספרי' אין עשוין להשאיל ולהשכיר ובהגוזל בתרא לא משמע הכי · ותירץ ר"ת דהתם איירי באדם שאינו רגיל עמו דאכן חשדי שלא השאיל לו כי אמאי דאדם שאינו רגיל אין דרך להשאיל וא"כ זה ר"א אשר הי' בארץ נכרי' והיינו מוכרחים לומר דפגע בו אדם שהוא רגיל עמו דוקא וכיון דהוא מקום דלא שכיחי שיירות דלא מקרי שכיחי שיירות אלא מקום שוקים כמבואר בפוסקים א"כ פשיטא דליכא למיחש שבא באותו הזמן א"ש מארצו ארץ פולין והי' רגיל עמו ·

והא דחיישינן לשאלה בגמ' היינו שמא הלך למקום אחד דשכיחי בי' רבים דרגילו עמו · או שמא הי' במקום דשכיחי שיירות' דהא כמלא בדרך ולא ידעינן מהיכן אתא · אבל הכא דהי' במדינה נכרי' דלא רגילו עמו · וגם במקום דלא שכיחי שיירתא דהא ע"כ בדרך פגע בו אדם א' דהא לא נמשך הזמן שהלך כ"א עד שבא המשוגע לכפר שהי' י"ד ימים אחר הליכתו מהם באו הכפריים והגידו ממנו ואח"כ מיד בא האורח ממדינת פיהם והגידו לו הגוים אשר כמה ימים הוא בכפר וג' ימים אח"כ הלך ר' מנחם ולא מצאו ושלא אח"כ ולא מלאו ומאותה פעם לא ראוהו עוד א"כ ע"כ לא הי' בין יציאתו מק"ק כ"ש וביאתו לכפר כ"א ב' או ג' ימים שהרי כל הזמן מיום צאתו עד שנאבד לא הי' ג' שבועות והפקיד הגיד ששהה זמן רב בכפר שלו גם כיון שהגיד הכפרי לר' מנחם שאין הפקיד רוצה עוד לקבל שיהא בכפר משמע שהוא כבר זמן רב בכפר א"כ ע"כ צ"ל שפגעו שם באותו גליל ושם לא שכיחי שיירות ואצ"ל ממדינת פולין דלא רגילי התם כאשר ידוע לכל באי שער עירנו כי שם קביעות זה הגליל הרבה מרחקות לא שכיחי יהודים ומקום שוקים שבאים לשם מכל העולם וא"כ ששם רחוקה היא וביחוד שהי' שעת היירום כנודע :

ואפילו דאת"ל בהע"ב שבא ממדינת פיהם ששם זמן רב בק"ק כ"ש ומשם שהעיד ר' מנחם שב' ימים אחר צאתו הלך לכפר זה הי' זמן רב אחר שהגידו הכפריים · וא"כ י"ל דקול הכפריים יצא מיד שבא המשוגע עליהם שהוא י"ד ימים אחר צאת ר"א מאתם מ"מ אין כאן חשש דהא בין יציאת ר"א וביאת הבע"ב מפיהם לא הי' כ"א לערך ט"ו ימים וא"כ מה נפשך אם ר"א הלך למקום שהשיירות מצויות שהוא רחוק מכ"ש ושם נזדמן לו אדם רגיל אצלו א"כ איך בא זה לכאן בזמן קרוב כזה לכפר זה שהוא קרוב לכ"ש אלא ע"כ מדבא זה לכאן בזמן קרוב פגע זה בר"א במקום קרוב ובמקום קרוב לא חיישי' כיון דלא שכיחא שיירתא כמ"ש ועוד דבהצטרף לזה עדו' האורח דמשמע מדבריו שבא המשוגע מכ"ש א"כ ע"כ הי' משתגע בכ"ש והלך לכפר ואח"כ בא ר"א להשאיל לו כליו א"כ הי' משתגע אדם רגיל אצלו · והי' בכ"ש ולהא לא חיישי' כמ"ש כיון דלא שכיחי שיירתא איך ניחוש למיעוט דרגילי שבא בזה הזמן · וכ"ת נמי דבגדים אלו הן של ר"א מ"מ מאן לימא לן שהעצמות הן ר"א שמא אחר הוא ור"א הניח בגדיו וברח מאיזה טעם שהי' לו או מחמת טירוף הדעת וכמ"ש לעיל בני זקן · ז"ל דכיון שהאורח כמו כ"ב הגיד שהאיש המשוגע הלך במלבושים אלו ומחמת זה הכיר כ"ש שהוא ר"א משכ"ך וכן הגיד הכפרי כשהלבישו במה אתה יודע שהוא הוא והשיב שבגדים מוכיחים אללו · א"כ הגיד בבגדים אלו הלך המשתגע והפקיד הגיד שהעצמות אלו הן של המשתגע א"כ היינו מוכרחים לומר שכי

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

שני משוגעים הי' בכאן ואי מת ואי הניח בגדיו בכאן והניחם ה"א משוגעים בשגגון א' והפקיד כעס על הניחם ולא נגרעם שהרי הכפרי הגיד שספרין אינו רוצה אותו בכפר עוד וכן הגיד המפקיד גם הגידו שהוליכוהו על הדרך ורץ מאתם וחזר לכפר הכל בשוגגון א' וא"כ מלבד דכולי האי לא חיישי' שיזדמנו שני משוגעים בענין א' ובזמן א' ועניינים אחרים דומין זה לזה וכמ"ש מהרי"ק בני דוד בר שלמה ממדינת רוסיא :

דגה מלבד זה א"א לומר כן שהרי בעובדא דצ"מ גבי גברא הרוכא שהבאתי לעיל כתב רש"י ז"ל חלק הזה כתיב ד"ג חלק ג' בשם הרמ"ם ז"ל דדוקא שאותו פס יד אינו מאים החרוך כאן דאי אמרינן דשמא מבעלה הי' הפס ונרה מנסה אבל אם לא הי' שם פס יד כלל אלא החרוך או שהוא משחרוך שלא מלאו לו כ"א יד אחרת אמרי' דודאי האי פס יד משחרוך הי' אלמא היכא דלא נמצא כ"א יד אחרת להחרוך אמרי' ודאי דהאי יד משחרוך הוא · אע"ג דאפשר דנשרפה ידו האחרת ונחייתה לאפר אפ"ה תלינן הפס ידא בי"ש הכא כיון שהשלמות מוכחים בלא בגד ואלמלא אינו בגדיו היכן בגדיו של המת ודאי תלינן בי' שזהו בגדיו גם גבי זקן י"ל כן · ואע"ג דהיים ר"י ז"ל דכיון שהוא הוערת שהחרוך הי' בעלה ואמרה מתחלה רואו בעלי כאמנת ע"כ משמע הא לא אמרה רואו בעלי לא התם שאני דאי לא אמרה רואו בעלי הוה כמו עיסנו עליכו בית הוא מת ואני ניצלתי כדאיתא בגמרא בהדיא דכיון דהיא ברחה ולא ראתה מה נהי' בבעלה וא"כ שמא גם אחר הי' שם שבא להצילו כדאיתא התם ואי לא ראתה ואמרה בדדמי שזהו בעלה ולכן צריך רואו בעלי וע"כ צ"ל כן דהא אי פס יד אינו מאים החרוך איכה כאמנת אפי' אמרה רואו בעלי ועתה אומרת זהו בעלי וע"כ מה"ט הי' משום בדדמי כמ"ש אבל בנידן דידן כיון שהמפקיד אומר דהמשוגע מת והבגדים הם שלו כמ"ש גבי פס יד תו ליכא למיחש למידי דהא בדדמי לא שייך הכי ועוד דכבר הוכחתי בתשובה בראיות גדולות דאם לא הוחזק כאן כ"א א' לא חיישינן שמא הוא אזל ובא אחר במקומו אלא אמרינן זה הי' וכדמשמע מההוא חרוך דאי ליכא פס יד לא חיישי' לאחר כיון דלא מוכח דהי' איש אחר · ואע"ג דבעינן דאמרה רואו בעלי כבר כ"ל שאני התם דאכן לא ידעי' אם הי' הי' שם כלל · או הי' לבדו או אחרים עמו כ"א אדיבורה סמכינן והי' אמרה בדדמי דאע"ג דהי' אחר אומרת בעלה מת אבל הכא דלא הוחזק לן כ"א במשוגע א' אמרי' זהו הכאלא זהו שהי' ועוד דהתם אפילו הוחזק לן חיישי' גם לאחר כיון דאיכא רובא ושמא בא א' להציל יודי או ארמאי ומיישי' לכל העולם · אבל הכא דלא חיישי' כ"א למיעוט משוגעים שמא בא משוגע אחר לאה לא חיישי' כדהוכחתי לעיל · ועוד דהרי מכל דברי הכפריים לא משמע כ"א שהי' משוגע אחד שהרי בום א' לא הזכיר שהי' שני משוגעים · וא"כ כיון דשאלה בזו חוץ לדרך הי' ופשיטא דלא עלתה על דעת רבותינו למיחש בעגונה לשאלה רחוקה כזו · והי' רחוקה הרבה והרבה מן כלים דאין דרך לשאלן כתיבה וכיוצא בה נראה דאסור לעגן בשביל ז' · בכן דעתי מסכמת להתירה ומכל מקום משום חומרת א"א גם האחרונים ז"ל מחמירים בשאלת כלים צריך שיסכימו עמי ב' או ד' בעלי הוראה יצ"ו שמפורסמין שבדורינו כי היכא דכמעיי' שיבא מכשורה ואם לאו דברי בטלין :

אח"כ לפ"ת מצאתי בתשובת הגאון מהר"י ווייל ז"ל סי' ע"ט שהתיר ג"כ או שהיו יודעין שהי' ע"ז הדרך אמרינן דודאי זה נהרג והביא ראי' שלו מגוי שאמר יודי שנתלוה עמי כו' ע"כ א"כ ק"ו בנידן דידן דאיכא הי' עובדא ואומדנות מוכיחות · גם כתב בתשובה שלפני זה שרצה לסמוך על מה שע"א העיד שאמר היודי אני רוצה לחזור למיל ליפ"ן כו' מדאמר אני רוצה לחזור קסמכה דודאי הי' ר' אליעזר כו' הרי שהוכיח כמו שכתב דלחזור משמע למקום שהייתי · ואע"ג דהרב דחה דבריו הייכו מטעם אחר ע"ש גם כראה מדבריו שפלפל בהדיא סוגיא דגוי שאמר יודי שיצא מעיר פלוני כו' למה לי סימנים כיון שזה ודאי יצא וכמו שפלפלתי לעיל גם סמך לצרף סימני כלים וסימני הגוף כו' וכ"ש בנידן דידן דשאלה זרה ונכרי' הוא ופשיטא שיש לצרף אליהם מה שהעידו על גופו הנס כי ע"ז לבד אין לסמוך · ומה שכלפנ"ד כתבתי וחתמתי שמי אני הוא המדבר :

נ"ט תשובה עברתי עיני עיוני על כל דברי העדיות הנ"ל ולא ראיתי בהם א' מהם דבר מספיק שהוא כדי לסמוך עליו ואעפ"כ אשא ואתן ככל יכולתי אולי יעלה בידי איזה היתר לסקל בהסכמת חכמי הדור יצו · וראיתי לדקדק תחלה בדברי העדיות שהוגנו בק"ק ליבנן שנגבה הב"ד קודם לכולם ביום ג' אלול תל"ב אשר כהר"ר גבריאל העיד שהכירו בטביעת עין ובקלת הסימנים גם העיד שנער א' הכירו תיכף · וכן העיד ר' נתן בר ברוך שהכירו בט"ע והנה כודע מחלוקת הפוסקים כי התוס' בשם ר"ת והרא"ש והטור ז"ל ס"ל היכא שנמצא א' והכירוהו בט"ע ולא נודע אם הוא תוך ג' ימים תולין לקולא וכן דעת הריטב"א ז"ל דמסתבר לקולא והרשב"א ז"ל הניח הדבר בצריך תלמוד · והנה הנס כי אין אני כדאי להכריע בין האריות ושמא ישרפנו בהבל שפיהם מ"מ יען כי הרשב"א ז"ל כתב שצריך תלמוד הכי כמורשה מפיו הקדוש ללמוד היתר בזה וגם הרבה מפי חז"ל לתקנות העגונות וכיון שיש לנו עמודים גדולים ואשלי רברבי שהם כדאי' לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק להתיר אדרבה כנגד מלכים ולא אבוש · ונראה לע"ד להביא ראי' לדברי ר"ת ז"ל מהא דאמרינן פרק כל הגט המביא גט ממ"ה והניחו חולה או זקן נותן לה בחזקת שהוא קיים ושקיל וטרי בגמרא ומסיק דלבתר מת לא חיישי' דלעולם מעמידין אותו אחזקת שהוא קיים וא"כ היכא דאסתפקא לן אי הוא לאחר ג' כיון דמעמידין אותו בחזקת קיים אמרינן השתא מת דאין לדחות דשאני התם דלא אתרע החזקה · אבל הכא דאיכא ריעותא בפניכו אמרינן דכבר מת דזיל בתר פי' רש"י במתניתין

פרק כל הגט דהא דמעמידין בחזקת קיים הי' מדאורייתא כדנפקא לן בהכל שוחטין ע"כ ובהכל שוחטין הקשו התוס' הא דילפינן דאוקי' מלתא אחזקתי' מדכתיב ויצא הכהן מן הבית והסגיר את הבית דלמא אדנפיק ואתי בצר לי' שיעורא אלא ש"מ אוקי אחזקתי' והקשו דילמא ה"מ היכא דליכא ריעותא אבל היכא דאיכא ריעותא מנ"ל ותירצו דה"נ יש ריעותא דאפילו אי אשתהי הכר לסוף ז' ממעטי' כל מי שיכנס לבית תוך ז' ולא אמרינן מדהשתא הכר מעיקרא נמי הכר אלמא דכה"ג ממעטינן · ועם היות כי אל אלקים יודע כי שנאתי ראי' זו לאומרם מדעתי הכא יען כי מצאתי להכם גדול מהאחרונים מהר"י בן לב ז"ל בחלק הג' תשובה ע"ג שכתב ראי' זו בעלמא ופסק במי שמת לו קרוב ולא נודע אם הוא תוך למ"ד או לאחר למ"ד מעמידים אותו בחזקת קיים וחייב להתאבל מראי' הנ"ל · הנה יען כי זכה הוא ז"ל אכתבנה על שמו · עם שהוספתי קצת ראי' מהתוס' ואוסף עוד א"ת וכן מוכח מן הרשב"א עצמו שכתב בת"ה בית ג' גבי גבינת שעשו עכו"ם ונמצאת טרפה ופלפל אי אזלינן בתר חזקה או דלמא כיון דלא איתברר החזקה בשעתה לא וכמו שפלפלו התוספ' פ"ק דחולין ופ"ק דנדה · וכן הרא"ש והר"ן ז"ל משמע הא אי הוי חזקה מעלייתא אע"ג דאתרעא אמרי' השתא איתרעא כמ"ש התוס' בהדיא פ"ק דנדה · ואין לדחות דהכא שאני דאיכא חזקת אשת א"ש כנגדה דאדרבה נעמידנה בחזקת א"א ובעלה קיים וזה אחר הוא ולאחר ג' הוא ונשתנו פניו ודומה לשם כאלו הוא בעלה וכמ"ש רש"י דזהו הטעם דאין מעידין לאחר ג' דשמא נשתנו פניו ואינו זה שהם סבורים וכ"כ שאר מפורשים ופשוט הוא · וא"כ כיון דאיכא חזקה כנגדה וחזקת חי אתרעא אזלינן למוחזקת דהוי תרתי לריעותא וכדאי' פ"ק דנדה ופ' עשרה יוחסין גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאין סומכת ודאי דאמרינן העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימא לא חסר הרי חסר לפניך ס"כ הרי בוגרת לפניך ובנדה הרי דם לפניך השתא הוא דבגרה או השתא הוא דחזאי ה"כ השתא הוא דחסר הוי תרתי לריעותא העמד טמא ע"א והרי חסר לפניך · הכא נמי לריעותא אלמא היכא דאיכא חזקה כנגד חזקה הכא חזקה דלא אתרעא עדיפא ואזלינן בתרה והוי ודאי וכמ"ש כל זה החכם הנ"ל · לא הי' דא"כ גבי שולח גט והניחו חולה איכא נמי חזקה יבם דהא דתנן כותבי' הגט בחזקת שהוא קיים הייכו לענין שמותרת לעלמא ולא אמרי' שמא מת וזקוקה ליבם דאע"ג דכ"ע גם לענין כהונה דהיא גרושה ופסולה מ"מ גם לענין יבום קאי ואדרבה פשטא דמתניתין משמע דאתי לאשמעינן קולא דלאוסרה אין כאן חידוש דאפי' אי לא מוקמי' אחזקה פסולה מספק גירושין כמ"ש הרמב"ם ז"ל פרק ו' מהלכות גירושין והטור סי' קמ"א דאפי' בגוסס דהוי ספק מת פסולה לכהונה אלא לענין יבום קאי דבמולה מחזקינן ליה בודאי ומותרת לעלמא בלא חליצה אבל בגוסס הוי ספק גט וחוללת וכמ"ש הרב המגיד פרק הנ"ל ופשיט הוא וא"כ כימא דאשה זו בחזקת איסור אשת אח עומדת ואיכא חזקה נגד חזקה · דאע"ג דלא דמי לנידן דידן דאיכא תרתי לריעותא דחזקת חי אתרעי כמ"ש והתם לא אתרעי מ"מ הוי חזקה נגד חזקה ומידי ספק לא נפיק · וכמ"ש התוספות פ"ק דכתובות דף ט' ובכמה דוכתא לאין מספר דחזקה נגד חזקה ספקא הוא · וביסוד רי"ם פ"ק דנדה ופשוט הוא דמאי אולמי האי מהאי · אלא ע"כ צ"ל דגבי גט הקילו משום דלא אפשר כדאיתא פ' כל הגט תרומה אגט קרמית תרומה אפשר גט לא אפשר דאין לך שולח גט לאשתו ואין עגינות וכן משמע בדבר החכם הנ"ל מ"מ בנידן דידן דפשיטא דלא אפשר ותתעגנן עולמית וכמ"ש הרא"ש פרק המביא תנין דיותר יש להקל במיתה מבגט דמיתה לא אפשר טפי מבגט · ואפי' את"ל דמ"מ הכא גרע טפי כיון דאתרעי החזקה הוי כודאי כדאיתא פ"ק דנדה ועשרה יוחסין ולא הקילו אפי' היכא דאפשר מ"מ הרי כבר כתבו פ"ב דחולין דף י' ד"ה שאני אתרעי כו' דלא אמרינן הרי חסר לפניך אלא במילתא דאיכא למימר חסר ואתא אבל במילתא דליכא למימר הכי לא מיקרי תרתי לריעותא וב"כ פ"ק דנדה וישבו בזה מה שהניחו בתימא פ"ק דף י' ד"ה ודלמא ותירצו דמקוה דרכו להתחסר מעט ונגע דרכו להתחסר בבת אחת אלמא כל מידי דאין דרכו להיות כ"א בב"א לא שייך לומר דמיקרי ריעותא לומר מדהשתא הכי הוא · גם לפני זה היה כן אלא אמרינן השתא הוא דאתרעי · ואין להקשות דהא מיחלי' התוספת שנויי אחריכא בחולין וא"כ הדר אספקא ליה להרשב"א דלמא ס"ל כשנויא אחריכא דבתוספת ועוד דמשמע קצת בנדה כשנויא אחריכא שהרי לא הזכירו בנדה ד"ה התם כ"א הכי תרי שנויא אחריכא ואע"ג דממה דמשני התוס' בנדה אתאי דמקשי' מנגע מוכח ע"כ דליתא להא שנויא דהא קושיא דנגע לא מיתרצא כ"א בהא שנויא דהא בחולין הניחוה בתימה והכא תירצוה וליכא שנויא אחריכא מ"מ מאן לימא לן לסמוך אשנויא להקל באיסור אשת איש · וכבר הארכתי בספרי בעז"ה אשר נתחברו שם כל שיטת חמורות שבתלמוד בענין זה והבאתי שם עוד ראיות לשנויא דהדין דתוספת גם הקשיתי שם עליו ואין כאן מקומו מ"מ בנידן דידן ליכא למימר הכי דהא גם חזקת אשת איש איתרעי דהרי הוא מת לפנינו שהרי מכירין אותו שהוא הוא ואדרבה יש לתלות בו יותר מבאחר שאפילו אם הוא לאחר ג' מ"מ אפשר שהוא הוא שהרי אינו מוכח דלאחר ג' נשתנה ודאי כמ"ש רש"י ז"ל דלאחר ג' חיישינן שמא נשתנה פניו אלמא לא ודאי הוא א"כ איכא רעותא גם בחזקת אשת איש ותדע דאל"כ הקשי' איסבא מאי מספקא להרשב"א וקייעתו הלא ודאי הוא אשת איש כדעוכה מנדה ועשרה יוחסין דהרשי לריעותא הוי ודאי וגבי
בוגרת

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

בגמרא כמי אי הוי תרתי לריעותא לא הוי חיישינן לקדושי הלא כלל וא"כ ודאי הוא ולא ספקא והרשב"א עצמו לא חשש לזה כ"א משום ספיקא דאורייתא כמבואר בדבריו אלא ש"מ דחזקת א"א אתרעי אע"ג דאינו ודאי שזהו בעלה מ"מ כיון דאינן מכירין אותו וקרוב הוא שזהו מקרי ריעותא בחזקה זו אע"ג דגבי נגע כתבו התוספת דמקרי תרתי לריעותא הדא דאיכא גבי בחזקת טהרה ובחזקת נגע אתיליד ריעותא שנספק אע"ג דגם בחזקת גברא אתיליד ריעותא שהרי נכנס לבית שהנוגע אלא שמע מינה כיון דלא צריך לן שהיה הנגע שנים אז לא מיקרי ריעותא לא דמי להתם חסר לפנינו וכן לא מקרי ריעותא לגבי גברא משא"כ הכא ליכא ריעותא לפנינו שהוא עתה ודאי אינו בעלה דהשי דחזקת מי איתרעי ואיכא למימר שמת כבר מ"מ אפשר שמ"מ בעלה הוא כמ"ש ומקרי ריעותי ומ"מ לא נראה לי שזהו יקרי ריעותא דלא מיקרי ריעותי אלא דבר שהיה ונולד הוא ודאי כנגד החזקה כגון מקוה שחסר שמהיה הוא ודאי מקוה פסולה זהו ריעותא לחזקה ראשונה וכן גבי יין ובוגרת אי הוי תרתי לריעותא וכן מבואר בתוספת דבור ראשון בנדה וכן הם לקמן אבל הכא דאפילו השתא מספקא לן לא מיקרי ריעותא :

אבל מה שנראה לי ברור דגם הכא לא מיקרי ודאי משום דלמא לא נאמר שעמד הצורה על חזקתה בלא נשתנה וכיון דלא מוכח שהוא אחר ג' וגם אחר ג' אפשר נשתנה למה לא הוי חזקה שזהו הא"ש הנמצא זהו איקו אחזקת צורתו הראשונה ולא נשתנה ובזה ליכא ריעותא וא"כ אפילו אי הוי חזקה נגד חזקה הוכחנו דבחזקה נגד חזקה אזלי' לקולא וכ"ש בנידון זה דברי הוא דחזקה זו עדיפא מחזקה שכנגדה דאתרעי למפות שהרי מכירין אותו ונראה שהוא בעלה ועוד דהכא תרי חזקה והכא חדא חזקה ואע"ג דאתרעי חדא מנייהו וכן מוכח בעירובין פרק בכל מערבין דקאמר רבא התם תרי חזקה והכא חדא חזקה ומשמע אי במתניתין הוי תרי חזקה הוי שרי אע"ג דאיכא חזקה לאוסרא כנגדה כמ"ש שם רש"י והתוספת דאיקי גברא אחזקת אחוס ביתו ואפילו הכי שרי וכיוצא בזה כתב הריב"ש ז"ל בתשובה סימן שצ"ם דהא דספינה המטורפי' בים דנותנים עליו חומרי חיים אע"ג דרובן לאבד ורוב וחזקה רוב עדיף מ"מ הכא איכא תרי חזקה חזקת א"ש שהוא קיים וחזקת אשת א"ש · ויש להאריך בשיטה זו אלא שאין כאן מקומו כללו של דבר כיון דאיכא חזקה לקמן הקילו בעגונה כמו לגבי גט :

ועוד דהכי כתבו התוספת פ"ב דכתובות ופ' האשה רבה דהוקשו גבי שנים אמרו מת ושנים אומרים לא מת דאם נשאת לאחד מעידיי דקאמרה ברי לי דלא תלא ואמאי לא אמרינן אוקמי תרי לבהדי תרי ואתתא אוקמי בחזקת א"א כדאמרינן פ' ד' אחין ותהלו דחזקת א"א איתרעי כיון דהאתתא דייקא ומנסבא וכן משמע מדבריהם דלאתתא דייקא בכל דוכתי ולא בע"א לבד שהרי התם ניסת בב' עדים וכמו שהרגיש בזה השכם מהרש"א ז"ל והכים בל"ע ולי אין צריך עיון כלל דודאי אתתא דייקי בכל דוכתיה אלא דבב' עדים אפי' אי לא דייקי שפיר לא קנסי' דמאי ה"ל למיעבד טפי משא"כ בע"א איבעי לי' למידק ועוד דבתרי נגד תרי פשיטא דייקא ואע"ג דניסת ואח"כ באו עדים מ"מ כשבאו אח"כ יראה ליסאר אצל בעלה ולמיעבד איסורא ודייקי שפיר קודם שתבעל לו עוד ולמאי דמסקינן בהאשה דאפילו נשאת בב' עדים תצא מזה ומזה · וכל הדברים אלו בה' כמ"ש הפוסקים פשיטא דדייקא אפילו בב' עדים מתוך חומר שהחמיר עלי' בסופה כדמוכח בכולי פרקין דכל היכא דאיכא חומר דייקא א"כ פשיטא בכל דוכתי דייקא וא"כ אתרעי החזקה ואע"ג דיש לדחות דלא כתבו התוספת דדייקא מרע לחזקה אלא בניסת לא' מעידיה ואומרת ברי לי אבל בעלמא לא וכן מוכח קצת בתוספת פ' האשה הנ"ל דף צ"ג ע"ב ד"ה ומאי חזית מ"מ פשיטא דאתרעא חזקת א"א אלא דלא סמכינן עלה והכא דאיכא חזקה מצלית כנגדה הוי תרתי לריעותא חזקת צורה וחזקת א"א אתרעא ריעותא ופשיטא דסמכינן עלה אפילו בעלמא וכ"ש בא"א דלא אפשר כמ"ש וכיון דהא לן אשלי רברבי דסמכי ע"ז ודעתינו נוטה לדבריהם אין לך אלא שופט שבימיו ולא שבקינן מה דפשט לרבותינו בעלי התוספת ואזלינן בתר שיטת הרשב"א ז"ל ומדברי הרא"ש והטור נראה דהתוספת לא כתבו בלשון ויכול להיות אלא בודאי :

ועוד אני אומר דממקומו הוא מוכח דהלכינן לקולא דאמרינן פ' האשה בתרא אין מעידין אלא עד ג' ר"י ב"ב אומר לא כל אדם ולא כל המקומות ולא כל השעות שוות ואיבעיא לן בגמרא ריב"ב לקולא פליג או לחומרא ופשיט מההוא גברא דטבע בכרמי ואסקוהו לבתר ג' יומין וא' טבע בדגלת ואסקוהו לבתר ה' יומי והתירו נשותיהן א"ה בשלמא לקולא פליג איכא דעבד כריב"ב אלא לחומרא איכא דעבד כמאן משמע דהשתא ירצה לפשוט מדאסקוה לדגיתא לבתר ה' יומין אבל אי אסקוהו בגו ג' יומי לא קשיא מידי ותימא אפילו אי אסקוהו בגו ג' קשיא לרבנן כיון דאשתכח אי ולא ידעינן מנו וא"כ שמא זה נטבע כבר ואחר ג' הוא ונשתנו פניו ולא זה בעלה · ואפילו נראה דהאי שפיר דידעי' דהוא גברא טבע אלא דחיישינן שמא זר ועלה דמים שאין להם סוף הוא · וכיון שנמצא תוך ג' ומכירין אותו אמרי' זהו הנמצא זהו שהי' אבל אי לא ידעינן משום טביעה אלא שנמצא ומכירין אותו חיישינן וכן בהריגה אי ידעינן שהוכה אי ודאי וכבר אלא שחיישינן שמא קם אח"כ וברח או עבדא לו סמריעי וכמה דברים שעינו הם שראוהו מגיד או ללוב ואח"כ נמצא ומכירין אותו אמרינן זהו א"כ תקשי מאי פשיטא דלמא לעולם כרבנן עבדו והא דתנן ג' ימים היינו כמי שנמצא ולא ידעינן משום טביעה או הריגה אבל אי ידעי' אפי' רבנן מודו דמעידים לאחר ג' דהא לרבנן לא הוי ודאי שלאחר ג' משתני אלא דחיישינן שמא נשתנה א"כ איכא לספק שפיר דאי לא ידעינן מהריגה חיישי' שמא נשתנה ואחר הוא אבל אי ידעינן ועתה מכירין אותו אמרינן ודאי זהו ושמא לי חששא דלאחר ג' או משום דשינוי איידי ואיידי חששא חדא היא · ואם היינו אומרים דלאחר ג' משתנה ודאי א"ש אבל מדברי המפרשים לא משמע כן אע"פ שמדברי הרי"ף ז"ל נראה דמשתנה ודאי הנה שאר המפורשים לא כתבו כן גם הריב"ש ז"ל סי' שע"ם שכתב דבאשתהי ודאי בחזקתו עומדת והבא עלי' בחטאת קאי יש לדחות דהתם אאשתהי שעה לאחר שהעלוי' מן המים קאי כדמוכח בדבריו והתם אפשר דמשתנה ודאי דכן משמע מלישנא דגמרא אבל אשתהי מתחת תחת לבל ג' ימים דיבשה אפשר דמודה דאינו ודאי אלא שראיתי שלפני זה הביא ראי' מדאשתהי דמים מג' ימים ליבשה כי היכי דהתם אין מעידין כו' ואי מ"ס גרע א"כ הוי כ"ש ואין לשונו משמע כן ויש לדחות או אפשר דהרב ס"ל כיון דרכו להשתנות בשאלת קאי דאין זה כשאר ספיקות דמצ"א אשה תלוי' דהתם הדבר שקול ואין הכרע לצד איותר משבירו אבל הכא יותר תלוי שמשתנה ובזה א"ש שאיני חולק עם הרשב"א דס"ל דגם במים אינו אלא שמא הפה כמ"ש הב"י סי' י"ז ואע"ג דבפסק אמתהי כתב הריב"ש דאפשר דאינו אלא באשה תלוי' מ"מ הכא כיון שאינו פסק גמור דרגיל להשתנות הוי בשאלת ומ"מ רובי המפורשים הראיתי כתבו דשמא נשתנה לאחר ג':

אבל לשיטת ר"ת ושייעתו אתי שמעתתא כפשוטו דודאי אי אסיקוהו תוך ג' שריא אפילו לרבנן דתלינן שזהו והוא תוך ג' א"כ מצד חששא זו היינו סומכים על דברי ר"ת להתירה · ולא עוד אלא שכבר כתב החכם מהרי"א מזרחי ז"ל בתשובתו דבמחלוקת הפוסקים בדבר זה אזלינן לקולא משום עגונה הגם כי מהרמא"י ז"ל לא כתב כן :

אבל מה שאנו מסתפקים בו מצד הוא מחמת עדותו של כה"ג יודא ליב בר שמשון שהעיד שהיה פניו מלאים תולעים והי' נפוח מאד עד שלא היו יכולין להכירו כו' וכיון שהי' נפוח א"כ ודאי נשתנו פניו דכן מוכח בתלמוד להדיא דאי אתפח משתנה דהא ר"י בן בבא קאמר לא כל אדם כו' ופירש"י יש לך ממהר להתפח כו' ומה בכך שנתפח מ"מ שמא לא נשתנה אלא ש"מ אי נתפח משתנה וכן התלמוד לא הזכיר גבי אשתהי דמים אלא אי אשתהי מחמת תפח וכן אמרו במים דאי איכא מכה מהו מים ופירש"י ומכבידי' המכה ומתפח אלמא אי נפח אבורא דנשתנה וזה עיקר החשש דלאחר ג' דחיישינן שמא נפח ואם נשתנה ודאי דאין דאפי' נפח אינו לומר אלא שמא דא"כ ס"ס הוא ספק לא נפח את"ל נפח שמא לא נשתנה :

ואפילו נסוק דלאחר ג' חיישינן לשינוי אפילו אי לא תפח אבל תוך ג' אי תפח חיישינן לשינוי וא"כ הא דקאמר מתפח תפח לא שפיר דכיון שתפח ודאי נשתנה אלא חיישינן לשינוי והיכא דמכירין אותו אפשר דלא חיישינן מ"מ מוכח דחיי' לשינוי אע"ג דמכירין אותו דהא גם בגמרא ע"כ איירי במכירין אותו אלא חיישינן שמא נשתנה לצורה אחרת כצורת הא"ש שאנן סבורים שזהו דאי אין מכירים אפי' לא תפח אסורה כמ"ש לעיל וכמ"ש הפוסקים וא"כ גם בנידן דידן יש לחוש שנשתנה גם מה שאמרינן דלאחר ג' משתנה בלא נפיחה אינו דאפילו לאחר ג' מוכח הוא דנפיחה דוקא משתנה דהא מבעיא ליה בגמרא אי ר"י ב"ב לקולא קאי דיש אדם שאין ממהר לנפח ואי ס"ד דלאחר ג' משתנה בלא נפיחה וא"כ מה לי שאינו נפוח מ"מ שמא נשתנה · ודוחק לומר דבהא פליגי דריב"ב ס"ל דהנפיחה דוקא גורמת השינוי ות"ק סבר אפילו בלא"ה משתנה דזה לא נזכר בדברי מחלוקת ועוד מדקאמר אליבא דרבנן מ"ה צלמת למאי ופירש"י שלוחתין צורת הפנים ואין מכירין אותו לנפוח ולהשתנות אלמא גם טעמא דרבנן משום נפיחה הוא · וכן משמע לישנא דגמתו שקופרין הפנים ואין מניחים אותו לעלות והדעת מכרעת כן דאי משתנה בלא נפוח מה לי מ"א או יבשה אלא ש"מ שהמים מחמת לינה אינו נופח וכדאמרינן בירושלמי שלינה לרפתו שהנפוח בא מחמת חמה וכדאמר ריב"ב וא"כ ת"ק ס"ל דלאחר ג' חיישינן שמא נפח ונשתנה ואפי' לא חזינן דנפח חיישינן דלמא אתפח ולאו אדעתי' וכמ"ש הב"י בשם הריטב"א ז"ל וא"כ אין חילוק בין תוך ג' לאחר ג' אלא דתוך ג' חיישינן לנופח ואחר ג' חיישינן דלמא אתפח ולאו אדעתי' וא"כ ע"כ אי תפח נשתנה ודאי דאי ספק ס"ס הוא כמ"ש וכיון דמכירים אותו פשיטא דמותרת כיון דס"ס הוא וא"כ כיון דמתפיחה משתנה ודאי א"כ גם תוך ג' אסירה ומדברי הרי"ף ז"ל נראה בהדיא דבנפיחה משתנה ודאי שכתב אבל אשתהי מחמת תפח ואינו ניכר משמע שהוא ודאי :

וא"כ כיון שזה מעיד שהיו פניו נפוחים ואין מכחיש בדבר דאע"פ שהר"ר גבריאל וכמר נתן שהכירוהו מ"מ לא הכחישו שלא נפח וא"כ אפשר דנפח ונשתנה פניו וצורת יוסף מבעלז ולמה נידונים כמכחישי' דפשיטא דכל עלדקי לאפשר למעבד לשווי דברי העדים עבדי' כדחזי' גבי עדות בדיקי כסות א' אומר בב' בחודש וא' אומר בג' דאמרינן שזה יודע בעיבורו של חודש כו' אע"ג דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה כדפריך פ' בן סורר ומורה א"פ מגויך; להו ואזלי בתר רובא אע"ג דנראה בהדיא שהם מכחישים זא"ז כ"ש הכא דאין נראה שום הכחש' למה נאמר שמכחישים זא"ז להתיר א"א ומבואר בפוסקים דאין להרבות בהכחשה אם אפשר להשוותם ואע"ג דהכא ע"כ עדותו של כהרי"ל מכחשת עדותו של כהרי"ג וכמ"כ שהם מעידים שהכירוהו בט"ע והוא אומר שלא הי' אדם מכירו ומתוך דבריו נראה שגם כהרי"ג הי' בצותו מעמד שהרי הגיד שגם הב"ד הכיר ס"לדקי"ל שלו · ועוד דמשמע שהסדקל הכיר ולא אותו עצמו מ"מ במאי דמכחישין זא"ז למה נרבה בהכחשה וכי משום דמכחיש בחדא מלתא מכחיש בכולה וא"כ כיון דפניו היו נפוחין ודאי נשתנה ואע"ג דמכירו בט"ע לא אפשר לאסר הוא ונדעם לו כאלו הוא שנעשה צורתו

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il